

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1959

ANDRA KAMMAREN

Nr 31

8—9 december

Debatter m. m.

Tisdagen den 8 december

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Jansson i Benestad ang. tidpunkten för upphävande av den kvantitativa regleringen av import av frukt	3
fröken Vinge ang. slutförandet av 1955 års lantbruksundervisningskommittés arbete	4
herr Gustavsson i Alvesta ang. pensionsavgifter för vissa beroende uppdragstagare	5
Svar på interpellation av herr Rydén ang. åtgärder mot sysselsättningssvårigheter bland ungdomen	6

Onsdagen den 9 december

Inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola	15
Anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik	17
Utfärdande av bruttolönetabeller för de statsanställda	28
Särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor	30
Administrationn av den allmänna varuskatten, m. m.	31
Ersättning åt företagare för uppbornds- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt	42
Ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.	44

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 9 december

Statsutskottets utlåtande nr 181, om inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola	15
— nr 182, om inrättande av professurer inom rättssociologiens område	17

	Sid.
— nr 183, ang. en administrativ samordning beträffande anslagsgivningen till det frivilliga ungdomsarbetet m. m.	17
— nr 184, ang. anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örn-sköldsvik	17
— nr 185, ang. kompensationen till statstjänstemännen för inbetalda folkpensionsavgifter	28
— nr 186, om utfärdande av bruttolönetabeller för de statsanställda.	28
— nr 187, ang. särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor	30
— nr 188, ang. administrationen av den allmänna varuskatten, m. m.	31
— nr 189, om ersättning åt företagare för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt	42
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 70, om ändring i lagen angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror, m. m. . .	44
<i>Bankoutskottets</i> memorial nr 45, ang. instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott	44
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 45, ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.	44

Tisdagen den 8 december

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 30 nästlidne november samt den 1 och den 2 innevarande december.

§ 2

Föredrogs följande till kammaren inkomna skrivelser:

Till Riksdagens Talmän.

Under hänvisning till § 70 mom. 2 riksdagsordningen samt § 7 i reglementet för riksgäldskontoret får fullmäktige i riksgäldskontoret härmed anmäla, att statsrådet C.-H. Nordlander, vilken den 23 april 1958 valdes till fullmäktiges ordförande för valperioden 1958—1961, i och med sin utnämning till statsråd den 4 december 1959 frånträtt uppdraget att vara ordförande i riksgäldsfullmäktige.

Stockholm den 5 december 1959.

A fullmäktiges vägnar:

Axel Strand

/ Torsten Bjerlöv

Denna anmälan lades till handlingarna; och beslöt kammaren att vederbörligt val skulle i föreskriven ordning anställas.

§ 3

Svar på fråga ang. tidpunkten för upphävande av den kvantitativa regleringen av import av frukt

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Jansson i Benestad har frågat jordbruksministern om anledningen till att den kvantitativa regle-

ringen av importen av frukt i år upphäves så tidigt som från och med den 21 december. Då frågan faller inom handelsdepartementets verksamhetsområde har den överlämnats till mig för besvarande.

För import av äpplen har alltsedan 1952 tillämpats ett system med säsongmässig frilistning, som inneburit att importen reglerats under ett antal höstmånader och ibland även vintermånader, medan den under året i övrigt varit fri. Längden av den period, då importreglering varit gällande, har varje år fastställts av jordbruksnämnden efter förhandlingar med representanter för fruktodlarna och importhandeln.

Sådana förhandlingar har ägt rum även i år men enligt vad jordbruksnämnden uppgivit har det trots allvarliga ansträngningar icke varit möjligt att nå enighet mellan parterna om från vilken dag importen av äpplen skulle bli fri. Vid sitt ställningstagande till frågan fann jordbruksnämnden övervägande skäl tala för att släppa importen fri från den 21 december. Nämnden har uppgivit att prisläget på frukt i utlandet nu är sådant att risken för pristryckande konkurrens utifrån är ringa. Under sådana omständigheter har nämnden icke ansett det nödvändigt att bibehålla det kompletterande skydd, utöver tullskyddet, som importregleringen utgör. Nämnden har vidare framhållit, att svenska äpplen, utöver tullskyddet om 25 öre per kilogram, har ett icke oväsentligt fraktskydd, som i vissa fall lär kunna uppgå till omkring 20 öre per kilogram.

Nämndens beslut har sedermera genom besvär underställts Kungl. Maj:t, som icke funnit skäl ändra detsamma.

Svar på fråga ang. slutförandet av 1955 års lantbruksundervisningskommittés arbete

Härpå anförde:

Herr JANSSON i Benestad (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för handelsdepartementet för svaret på min fråga. Av detta framgår att jordbruksnämnden ansett att övervägande skäl talar för att importen av äpplen skulle bli fri redan den 21 december, främst av den orsaken att prisläget på frukt i utlandet är sådant att en pristryckande konkurrens inte behöver befaras. Ett kompletterande skydd utöver tullskyddet skulle sålunda vara onödigt.

Det framgår emellertid också av svaret — och det är även känt i övrigt — att jordbruksnämnden inte varit enig i sitt ställningstagande, som har föregåtts av intensiva överläggningar. Detta får väl tolkas så att hela nämnden inte varit av den uppfattningen att prisläget i utlandet var sådant att ett frisläpande av importen var lämpligt.

Fruktskörden i år var relativt god, betydande kvantiteter svensk frukt är ännu osåld, och odlarna har bekymmer för avsättningen.

Jag har den uppfattningen att det hade varit lämpligt att låta de svenska äpplena få behålla den inhemska marknaden i varje fall över jultiden och att först senare fri import tillåts. Av den anledningen anser jag också att de besvär som anförts hos regeringen över nämndens beslut hade av regeringen bort bifallas.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag vill med anledning av herr Janssons uttalande angående tillgängliga kvantiteter svensk frukt bara framhålla, att här står i viss mån uppgift mot uppgift. Det har nämligen kommit till min kännedom, att man försökt verkställa uppköp av frukt men att frukt inte kunnat levereras i den utsträckning som uppköparna önskat. Man har även försökt intressera vissa frukt-

uppsamlingscentraler, packerier, för en exportförsäljning, men nästan alla har förklarat sig sakna möjlighet att tillgodose en sådan före jul.

Dessa uppgifter stöder sålunda antagandet att den svenska fruktodlingen och fruktförsäljningen knappast kan komma att utsättas för någon svårare konkurrens inför julhelgen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. slutförandet av 1955 års lantbruksundervisningskommittés arbete

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Fröken Vinge har frågat mig om jag är i tillfälle meddela, när 1955 års lantbruksundervisningskommitté kan väntas slutföra sitt arbete.

Enligt helt nyligen från kommittén erhållna uppgifter skulle detta beräknas ske i början av år 1960. Sedan kommitténs hittillsvarande ordförande generaldirektör Nordlander inträtt i regeringen har emellertid ny ordförande måst utses. En viss försening i kommitténs arbete kan givetvis befaras därigenom.

Härefter anförde

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för det mycket snabba svaret få min enkla fråga.

Det är ju inte herr statsrådet utan en av Edra företrädare som skrivit direktiven för kommittén, men jag är övertygad om att herr statsrådet delar sin företrädarens uppfattning om att det är verkligt betydelsefulla uppgifter denna kommitté har. Uppgifterna är så pass betydelsefulla och frågorna delvis så pass komplicerade, att man strängt taget är överraskad över den optimism som de sakkunniga visade i början. I 1957

Svar på fråga ang. pensionsavgifter för vissa beroende uppdragstagare

års riksdagsberättelse kunde man läsa att kommittén hade hållit sju sammanträden och besökt ett antal lantbruksundervisningsanstalter. Man beräknade då att slutföra sitt arbete under senare delen av 1957.

1958 redovisade man fyra sammanträden och beräknade vara färdiga med arbetet under 1958. 1959 står det ingenting om några sammanträden, men man redovisar att man räknade med att vara färdig i början av 1959.

Med viss spänning väntar man nu på att få se vad som kommer att stå i 1960 års riksdagsberättelse, där man bör få veta, om kommittén över huvud taget haft några sammanträden under föregående år. Jag tar emellertid fasta på jordbruksministerns uppgift om att de sakkunniga beräknar bli färdiga med sitt arbete i början av 1960. Jag gör det i den förvissningen att statsrådet kommer att göra allt som är möjligt för att ge de sakkunniga resurser att snabbt slutföra sitt arbete. Att dessa frågor har betydelse för jordbruket behöver jag inte säga till jordbruksministern.

Jag intresserar mig för denna fråga framför allt därför att den är ett led av ett helt komplex av frågor som berör vårt undervisningsväsen.

Det gäller frågan om 9 y, där man i åtskilliga jordbrukskommuner har en hel del elever som vill ha en förebyggande jordbruksutbildning och som sedan eventuellt vill ha en fortsatt egentlig yrkesutbildning.

Denna fråga hänger samman med hela problemet om hur pass effektivt man skall utnyttja lärarkrafter av olika slag för utbildning inom jordbruket och även inom skogsbruket såväl i den egentliga yrkesundervisningen som i enhetsskolan. Vi behöver dessa uppgifter för att få klart för oss hur många lärare vi skall utbilda och vilket slag av utbildning de behöver och även för att komma till klarhet om den regionala och centrala ledningen av jordbruksundervisningen.

När jag tackar jordbruksministern för

svaret är det i förhoppning om att utredningens betänkande snart skall komma.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. pensionsavgifter för vissa beroende uppdragstagare

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har frågat, hur det nästkommande år skall förfaras i fråga om avgift till den allmänna tilläggs pensioneringen för beroende uppdragstagare, exempelvis skogskörare, i fall där oklarhet råder beträffande arbetstagarbegreppet.

Jag vill först erinra om att tilläggs pensioneringen bygger på det civilrättsliga arbetstagarbegrepp, som sedan länge använts inom sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna och vid tillämpningen av semesterlagen.

Vad angår avgifterna till den allmänna tilläggs pensioneringen vill jag hänvisa till vad som föreslagits i den proposition om tilläggs pensioneringens administration, som höstriksdagen nu behandlar. I fråga om debitering och uppbörd skall arbetsgivarnas avgifter till tilläggs pensioneringen samordnas med deras avgifter till obligatorisk yrkesskadeförsäkring i riksförsäkringsanstalten och arbetsgivarbidragen till sjuk- och moderskapsförsäkringen. För år 1960 skall avgifter till tilläggs pensioneringen debiteras och tas ut preliminärt av de arbetsgivare, för vilka summan av dessa olika avgifter och bidrag överstiger 1 000 kronor. Övriga arbetsgivare behöver inte erlägga avgifter till tilläggs pensioneringen under 1960. Deras avgifter för 1960 skall nämligen debiteras under 1961 och inbetalas först 1962. Detsamma gäller för egna företa-

Svar på interpellation ang. åtgärder mot sysselsättningssvårigheter bland ungdomen
gare och andra, som skall erlägga tilläggspensionsavgifter för egen del.

Den preliminära avgift, som en större arbetsgivare skall betala under 1960, skall enligt propositionen i huvudsak beräknas på grundval av det slutgiltiga bidrag som han har erlagt till sjukförsäkringen för år 1958. Vad som redan gäller inom sjukförsäkringen bl. a. för de beroende uppdragstagarnas del blir alltså tillämpligt också i fråga om de tilläggspensionsavgifter, som uppbäres 1960. Jag vill emellertid än en gång understryka, att inga slutliga avgifter skall erläggas till tilläggspensioneringen under år 1960. De slutliga avgifterna för 1960 skall bestämmas 1961. Riksförsäkringsanstalten avser att i god tid dessförinnan meddela anvisningar till ledning för allmänheten och de administrativa organen rörande vilka som är att anse som arbetstagare i tilläggspensioneringslagens mening. Det kan tilläggas, att riksförsäkringsanstalten därvid kommer att samråda med den utredningsman, som tillkallats för att behandla vissa gränsdragningsfrågor beträffande de s. k. beroende uppdragstagarna.

Vidare anförde

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber först att få tacka statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret på min enkla fråga.

Det är helt naturligt att många av dem, som berörs av spörsmålet härvid de skall anses som arbetstagare eller egna företagare, undrar hur de skall förfara. Statsrådet säger att tilläggspensioneringen kommer att bygga på det civilrättsliga arbetstagarbegreppet. Det är just på detta område det råder oklarhet, vilket har medfört att statsrådet har tillsatt en utredning för att få den här frågan klarlagd. Det hade säkert varit av stort värde om denna utredning hade tillsatts tidigare. Då en utredning 1957 lämnade sitt betänkande, framhöll den nämligen att denna fråga var av

så stor vikt och räckvidd att den tarvade en särskild utredning. Jag hoppas att den utredningen måtte påskyndas så att vi snart får den här frågan tillfredsställande löst. Jag kan inte finna att den proposition, som vi har fått ta del av och som behandlar frågan om tilläggspensioneringens administration, ger tillräckligt klart besked om hur det skall förfaras i de fall där det inte är klart, huruvida exempelvis en skogskörare är att hänföra till arbetstagare. Inte heller statsrådets svar här i dag ger något besked i denna principiellt viktiga fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. åtgärder mot sysselsättningssvårigheter bland ungdomen

Ordet lämnades på begäran till
Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Rydén har frågat om jag vill lämna en redogörelse för de åtgärder, som vidtagits eller planeras för att motverka befarade sysselsättningsvårigheter bland ungdomen under de närmaste åren, och vilka kostnader som beräknats härför. Vidare frågar interpellanten om jag tagit kontakt med olika näringslivets organisationer, som förklarar sig villiga att tillfälligtvis anställa och utbilda ett ökat antal ungdomar, och om jag är beredd att medverka till ökade bidragsbelopp till de företagare inom hantverk och småindustri, som är villiga till extraordinära insatser för ökad lärlingsutbildning förslagsvis under en treårsperiod.

Den skärpta arbetsmarknadssituationen vintern 1958—1959 drabbade, såsom interpellanten anför, även den yngre arbetskraften. Vid arbetsförmedlingen registrerades i november 1958 ca 6 300 arbetslösa ungdomar under 18 år. Arbetslöshetssiffrorna sjönk emellertid un-

Svar på interpellation ang. åtgärder mot sysselsättningsvärigheter bland ungdomen

der våren och sommaren, och i november innevarande år var det omkring 3 500 arbetslösa ungdomar eller 2 500 färre än vid samma tid förra året. Denna minskning inträffade trots att antalet arbetssökande ungdomar under hela 1959 varit högre än föregående år med undantag för juli månad.

Orsakerna till den minskade arbetslösheten bland ungdomarna sammanhänger givetvis med den allmänna uppgången i konjunkturerna, som nu gör sig gällande. Antalet vid arbetsförmedlingen anmälda lediga platser för ungdom under 18 år har under 1959 varit stigande och uppgick i oktober 1959 till ca 101 000 d. v. s. drygt 9 000 fler än under oktober 1958. Den största ökningen faller inom näringsgrenarna industri och hantverk. Antalet tillsatta platser var i oktober 1959 ca 75 000 eller 1 000 flera än motsvarande månad föregående år. Inom enbart industri och hantverk var ökningen 3 000 medan minskning noterades för en del mera tillfälliga arbeten inom jordbruket.

Som en ytterligare orsak till nedgången av antalet arbetslösa ungdomar må anföras den kraftiga utbyggnad av landets skolväsende som ägt rum under innevarande år. Sålunda har folkskolan i över ett hundratal kommuner utbyggts med ett åttonde skolår. Ytterligare ett 70-tal kommuner har under innevarande år genomfört enhetsskola. Dessa åtgärder innebär, att ett stort antal ungdomar under ett eller två år kvarstannar i skolan och sålunda först vid mognare ålder kommer att söka sig ut på arbetsmarknaden, vilket underlättar deras möjligheter att erhålla anställning.

Hänsyn måste också tas till den stora utbyggnaden av det ordinarie yrkesutbildningsväsendet. Forceringen av denna utbyggnad har ju bland annat motiverats av de stora ungdomskullarna och läget på arbetsmarknaden. Antalet elever inom den ordinarie yrkesskolutbildningen i kurser om minst 5 månaders längd steg sålunda mellan okto-

ber 1957 och 1958 med ca 8 000 och fram till oktober innevarande år med ytterligare 8 000, alltså med 16 000 på två år. Genom de pågående och planerade yrkesskolbyggena finns det också garantier för att ökningen av antalet elevplatser kommer att fortsätta med oförminskad styrka under de närmaste åren. Enbart under innevarande budgetår ökar de statliga bidragen till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor med 21 miljoner kronor jämfört med förra året varigenom antalet elevplatser kan beräknas stiga med drygt 2 000.

Även vid de s. k. arbetslöshetskurserna — som under det senaste året ökat starkt och som under innevarande budgetår kan beräknas få än större omfattning — har en del ungdomar beretts plats. I första hand har dock eftersträvat att bereda plats för ungdomarna inom den ordinarie yrkesutbildningen.

Vid de särskilda nybörjarkurser för arbetslös ungdom, som överstyrelsen för yrkesutbildning anordnar i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen, fanns i september närmare 300 ungdomar. De båda verken har också nyligen startat en del större s. k. utbildningscentra, där omkring 400 ungdomar beräknas beredas plats i en utbildning i stort sett likvärdig med den, som ges inom det ordinarie utbildningsväsendet.

Arbetsmarknadsstyrelsen har vidare i den arbetskraftsundersökning, som ägde rum förra månaden inhämtat särskilda uppgifter beträffande ungdomarnas arbetsmarknad och utbildning för att därigenom få ett säkrare underlag för bedömningarna av det antal ungdomar, som beräknas stå till arbetsmarknadens förfogande.

Beträffande kontakten med näringslivets organisationer i frågor, som berör möjligheten till ökad ungdomsutbildning, har arbetsmarknadsstyrelsen meddelat att den tillsammans med skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning under våren och sommaren 1957 hade en serie sammanträden med

Svar på interpellation ang. åtgärder mot sysselsättningssvårigheter bland ungdomen

arbetsmarknadens och näringslivets organisationer samt vissa statliga myndigheter. Bland organisationerna var även Sveriges hantverks- och småindustriorganisation. Ämbetsverken hemställde att de inbjudna organisationerna och myndigheterna snarast måtte vidtaga åtgärder med syfte att bereda ungdomarna flera utbildningstillfällen. Även lokalt har ett flertal liknande konferenser hållits.

Interpellantens fråga om vilka kostnader som beräknas för att möta eventuella sysselsättningsvårigheter bland ungdomen går det inte att ge något entydigt svar på. Såsom framgår av den redogörelse, jag här har lämnat, har tyngdpunkten i verksamheten lagts vid olika slag av åtgärder för att främja de ungas utbildning. Dessa åtgärder har forcerats på grund av arbetsmarknadsläget men motiveras inte enbart därav. Det är inte möjligt att ange hur stor del av kostnaderna som beror på arbetsmarknadsläget, ungdomskullarnas tillväxt, ökat utbildningsbehov i samband med förändringar i produktionslivet eller andra orsaker. Såsom jag tidigare har nämnt ökar emellertid enbart statsbidragskostnaderna till byggnadsarbeten m. m. vid yrkesskolor under innevarande budgetår med 21 miljoner kronor. Härtill kommer betydande kostnader för kommunerna. De fyra i det föregående nämnda utbildningscentra för ungdom, som startas innevarande budgetår, kan beräknas dra en årlig kostnad av omkring 3,5 miljoner kronor.

Vad slutligen gäller interpellantens fråga om jag är beredd medverka till ökade bidragsbelopp till de företag inom hantverk och småindustri, som är villiga till extra-ordinära insatser för ökad lärlingsutbildning, vill jag framhålla följande.

Det är uppenbart angeläget att tillvarata alla möjligheter till ökad yrkesutbildningsverksamhet, och de insatser som hantverket och småindustrien gör är värda stor uppskattning.

Enligt den motion, som interpellanten hänvisar till, skulle det föreslagna nya bidragssystemet inte sammankopplas med de bidrag, som överstyrelsen för yrkesutbildning sedan många år tillbaka utbetalar till hantverkare och mindre industriidkare. De föreslagna bidragen skulle utdelas av landsting eller kommuner och staten skulle stå för en del av kostnaden. Man skulle med andra ord få två olika bidragssystem med samma syfte men med olika administration och med olika bidragsbelopp. Att införa en med arbetslöshetsmedel bekostad, speciell form av stöd till lärlingsutbildningen vid sidan av de bidrag som redan kan utgå för detta ändamål är mindre tilltalande. En sådan åtgärd synes mig i vart fall inte f. n. påkallad.

Härefter anförde:

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för socialdepartementet för det svar jag har fått på min interpellation.

Sysselsättningsfrågorna är ett mycket betydelsefullt problem som har långtgående följder inte bara för **individ** utan även för näringslivet och hela samhället. Med hänsyn till den lovvärda aktivitet som utan tvivel har utvecklats av socialministern då det gäller att föreslå olika åtgärder för att möta de allmänna sysselsättningsvårigheterna på arbetsmarknaden, d. v. s. att föra en aktiv sysselsättningspolitik och kräva medel härför av riksdagen, hade jag väntat mig en något mer accentuerad uppfattning från herr statsrådets sida angående de speciella åtgärder som behövs för att trygga ungdomens yrkesutbildning och sysselsättning. Jag tror att det verkligen fordras mer än vad som hittills har åstadkommits härvidlag. Vi är alla överens om att samhället har skyldighet att skaffa utbildning åt alla ungdomar som vill ha sådan. Detta enkla faktum som vi varit med om att högtid-

Svar på interpellation ang. åtgärder mot sysselsättningssvårigheter bland ungdomen

ligen bekräfta i konventionen för de mänskliga rättigheterna måste emellertid följas av ännu mer handling än vad som hittills har skett. Allt — det förstår jag väl — kan givetvis inte göras omedelbart men mera kan göras för att bättre tillmötesgå våra ungdomar, ty det är ett faktum att stora skaror avvisas från yrkesskolorna varje år på grund av brister på platser. Det är riktigt, och jag noterar med glädje att man forceerar utbyggnaden av vårt yrkesskolväsen, men eftersom man inte har vidtagit åtgärder i tid för att tillgodose utbildningskraven och behoven för de stora åldersgrupper som nu träder in i arbetslivet och som man har haft kännedom om under hela efterkrigstiden, måste andra åtgärder vidtas för att garantera de ungdomar som ej får plats i de reguljära yrkesskolorna att få bästa möjliga utbildning på annat sätt.

Detta är inte en fråga som enbart kan genomföras på skolans område, av ecklesiastikdepartementet, utan det kanske lika mycket är en arbetsmarknadsfråga. Socialministern anför i sitt svar att arbetslöshetssiffrorna för ungdom under 18 år sjunkit starkt från november 1958 då 6 300 står registrerade som arbetslösa i arbetslöshetskassorna, medan man för närvarande bara har 3 500.

Den konjunkturuppgång vi har haft och har under detta år har naturligtvis påverkat utvecklingen, och statsrådet påpekade att en ytterligare orsak härtill är den kraftiga utbyggnaden av enhetskolan liksom av det ordinarie yrkesutbildningsväsendet. Men, herr statsråd, detta räcker inte. Den registrerade arbetslösheten bland ungdom ger ett mycket svagt begrepp om de verkliga förhållandena, beroende på att drygt 90 procent av alla ungdomar under 18 år icke är anslutna till arbetslöshetskassorna och följaktligen inte kommer med i statistiken.

Ser man i stället på den efter amerikanskt mönster genomförda arbeidskraftsundersökningen i maj detta år

framgår det med all tydlighet att det verkligen är ett problem att ge ungdomen sysselsättning.

Det förefaller mig därför som om det skulle vara ganska naturligt om socialministern särskilt intresserade sig för att råda bot på arbetssituationen för ungdomen och då i första hand höll så nära kontakt som möjligt med arbetslivets organisationer för att på den vägen försöka lösa en del av problemet. Men om man skall döma efter statsrådets svar måste intresset för att nå resultat härvidlag inte vara alltför starkt. Ty statsrådet säger »att arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning under våren och sommaren 1957 hade en serie sammanträden med arbetsmarknadens och näringslivets organisationer — däribland hantverks- och småindustriidkarnas — och att ämbetsverken hemställde att de inbjudna organisationerna snarast måtte vidtaga åtgärder med syfte att bereda ungdomarna flera utbildningstillfällen». Nog är väl denna fråga så betydelsefull, att socialministern borde ha kunnat tänka sig möjligheten av att kontinuerligt hålla detta samarbete vid makt.

Det erfordras en smidigare anpassning av yrkesutbildningen till näringslivets skiftande behov. Jag tror att det dessutom fordras att man ekonomiserar yrkesutbildningen — ty det kan väl inte vara ett nödvändigt krav på vår sysselsättningspolitik, att den skall kosta särskilt mycket pengar. Även härvidlag bör väl det vägledande vara att man söker åstadkomma mesta och bästa möjliga resultat med lägsta möjliga kostnad. I så fall tror jag att våra otillräckliga ordinarie yrkesutbildningsvägar bör kompletteras med den utbildning som kan ges av näringslivet, inte minst inom hantverket och småindustrien. Jag ber att få citera följande: »Lärlingsutbildningen som sker hos hantverkare och småindustriidkare är en ur rent ekonomisk synpunkt billig skolform. Det är också av stor samhällsekonomisk vikt,

Svar på interpellation ang. åtgärder mot sysselsättningssvårigheter bland ungdomen

att vi i största möjliga utsträckning kan ta i anspråk den stora fond av yrkeskunskunnande, som finns inom hantverket och den mindre industrien.» Detta uttalande görs av överstyrelsen för yrkesutbildning i anslagskraven för nästa budgetår, och man säger där också att »överstyrelsen med skärpa framhåller den stora vikten av att denna form av yrkesutbildning icke minskas». Ty den har minskat under det sista budgetåret. Minskningen i utbildningen av lärlingar hos hantverk- och småindustri kan utan tvekan hänföras till det mycket allvarliga förhållandet, att bidragsbeloppen är för små.

När jag nu är inne på att referera överstyrelsens för yrkesutbildning synpunkter på detta problem, vill jag citera vad överstyrelsen säger angående begränsningen av de s. k. lärlingsbidragen till hantverksmästare: »Över huvudet vill överstyrelsen framhålla det som synnerligen anmärkningsvärt, att statsmakterna just beträffande denna ur samhällsekonomisk synpunkt mycket billiga utbildningsform skall införa begränsningar rörande utbildningens omfattning. Någon motsvarande begränsning förefinnes icke beträffande exempelvis de lokala yrkeskolorna.»

Jag vill särskilt understryka vilket värde lärlingsutbildningen hos hantverkare har. Det är inte någon fara för att denna yrkesutbildning blir alltför enkelt inriktad på ett visst yrke. Värdet i den ligger enligt min åsikt i att ungdomarna får goda arbetsvanor och arbetsrutin — de får en kunnig personlig handledning och bibringas den känsla för ett ordnat arbetssammanhang som sedan kan vara så betydelsefull i det fortsatta arbetslivet och för anpassningen även till andra arbetsområden.

På min sista fråga, om statsrådet är beredd medverka till ökade bidragsbelopp till de företag inom hantverk och småindustri som är villiga till extraordinära insatser för ökad lärlingsutbildning, får jag det svaret att statsrådet an-

ser det angeläget att tillvarata alla möjligheter till yrkesutbildning men att han anser det mindre tilltalande ur administrativ synpunkt att införa en med arbetslöshetsmedel bekostad speciell form av stöd till lärlingsutbildningen vid sidan av de bidrag som redan utgår härtill.

Herr talman! Jag är besviken på socialministerns inställning härvidlag, eftersom jag trodde att statsrådet fäste ringa vikt vid den byråkratism som ligger i att på detta sätt så att säga skjuta över saken på ecklesiastikdepartementet. Och jag är särskilt besviken på detta uttalande, eftersom jag inte anser att vi har råd att avstå från den form av aktiv sysselsättningspolitik för ungdomen som ligger i lärlingsutbildningen via hantverksmästarna.

Tyvärre kan det bli ett ganska ineffektivt bollande fram och tillbaka mellan departementen när det gäller att få till stånd en ökad lärlingsutbildning hos hantverksmästare ur både yrkesutbildnings- och sysselsättningsynpunkt, ty när denna fråga diskuterades i våras i riksdagen framhöll ecklesiastikministern:

»Eftersom det tydligen inte har uppmärksamrats, vill jag understryka, att regeringen redan har av riksdagen fått praktiskt taget obegränsade möjligheter att med hjälp av de stora arbetslöshetsanslagen göra kraftinsatser på detta område.»

Herr talman! Jag undrar just om inte ecklesiastikministern menade att det var socialministern som skulle göra kraftinsatserna på detta område med de stora arbetslöshetsanslagen.

Härtill vill jag bara avslutningsvis foga den reflexionen, att det betydelsefulla ur arbetsmarknadssynpunkt är att vi får en så effektiv yrkesutbildning som möjligt — en effektivare utbildning än den nuvarande.

Dessutom anser jag det vara behövt att vi skaffar oss en mer ingående kännedom om arbetsmarknaden. Därvidlag

Svar på interpellation ang. åtgärder mot sysselsättningssvårigheter bland ungdomen

fordras det ett intimare samarbete mellan myndigheter och näringsliv. Men jag tror också att vi behöver bättre resurser att bedöma inte bara arbetslöshetens utan också arbetskraftbristens omfattning genom t. ex. kontinuerliga undersökningar efter labour-force-metoden. Utgifter härför kommer att återbetala sig mångfalt.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag kan utan vidare understryka, och jag tror att den arbetslöshetsbekämpande politik regeringen bedrivit är ett bevis härpå, att vi inte har någon annan uppfattning än den herr Rydén här gjort sig till tolk för rörande rätten till arbete — en rätt som herr Rydén själv anser tillhöra de mänskliga rättigheterna.

Vi kan väl också säga att den progressiva sysselsättningspolitik som i dag bedrivs av arbetsmarknadsmyndigheterna i praktiken har bevisat att vi handlar i enlighet med denna vår uppfattning. Vad interpellanten talar om i dag är den s. k. dolda arbetslösheten bland ungdomen. Det är svårt att avgöra hur många ungdomar det är som inte anmäler sig på arbetsförmedlingarna och hur många som skaffar sig arbete på egen hand. Jag medger det. Men när vi ser på antalet vid arbetsförmedlingarna anmälda unga arbetslösa och jämför dagens siffror med dem som förelegat under de närmast föregående åren, så är ju detta en indikation på att arbetslösheten har sjunkit bland ungdomar under 18 år.

Sedan är jag givetvis överens med herr Rydén, när han säger att det gäller att uppnå bästa möjliga resultat med minsta möjliga ekonomiska utlägg. Men när jag lyssnade på honom, fick jag ibland intrycket att han var mera intresserad av att finna fel i den statliga bidragsgivningen än att medge den sjunkande arbetslösheten och den ökade

yrkesutbildningen bland ungdomen. Vi får inte glömma, att det finns en utbredd önskan att staten skall träda till och hjälpa på snart sagt alla områden. Efter vad jag förstår tillhör herr Rydén själv dem som gärna ger uttryck för den meningen. Och det kan inte vara riktigt att staten skall överta ansvaret för all yrkesutbildning här i landet. Jag kan som exempel nämna att det under tioårsperioden 1948—1958 utbildades cirka 1 500 lärlingar inom hantverks- och småindustrien i Västerbotten, men det utgick bidrag till endast ungefär 100. Förhållandena är säkerligen ungefär likartade i andra delar av landet. Staten kan inte rimligen betala utbildningsbidrag till tiotusentals elever inom hantverket, lika litet som den kan göra det till alla lärlingar inom storindustrien, handeln och samfärdseln. Vi måste förlita oss på att näringslivet självt på samma sätt som hittills sörjer för en stor del av denna utbildning.

Om vi går in för att ge statsbidrag till all lärlingsutbildning, så är vi inne på vägar, herr Rydén, som säkerligen inte leder till bästa möjliga resultat med minsta möjliga ekonomiska utlägg! Det är därför jag anser att vi skall iakta en viss försiktighet på detta område.

Till slut vill jag också göra en kommentar i anledning av den missbelåtenhet som herr Rydén gav uttryck åt när det gällde mitt svar på hans sista fråga. Herr Rydén tror att det inte har rätt särskilt goda kommunikationer mellan ecklesiastikdepartementet — som har svarat för den mycket snabba expansionen på yrkesutbildningens område — och arbetsmarknadsmyndigheterna och socialdepartementet i vad gäller den yrkesutbildningspolitik som de senare bedrivit. Jo, herr Rydén, det har det förvisso! Vad herr Rydén här är ute efter, är tydligen att införa en bidragsform, som genom arbetsmarknadsmyndigheternas medverkan skulle innebära större bidrag än de som nu utgår över

Svar på interpellation ang. åtgärder mot sysselsättningssvårigheter bland ungdomen

ecklesiastikdepartementet. Jag fruktar att herr Rydén här vill åstadkomma en saxning för att tala lönespråk, där man kan säga att när arbetsmarknadsmyndigheterna kan ge ett bidrag av denna höjd, så måste det bidrag som sedan genom ecklesiastikdepartementets försorg skall utgå till samma kategori också öka. Men då är vi inne i en spiral, som leder till motsatsen till det herr Rydén ansåg borde vara en av de bärande ekonomiska principerna, när det gäller att ordna yrkesutbildningen för de unga här i landet.

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Jag kan försäkra statsrådet att mitt största intresse är att nedbringa sysselsättningssvårigheterna för ungdomen, även om jag också anser att detta bör ske på ekonomiskt bästa möjliga sätt. Därom är vi väl ganska ense. Jag är även fullt ense med statsrådet om att näringslivet måste betala en stor del av yrkesutbildningen. Detta sker ju också, bl. a. genom de inbyggda verkstadsskolorna och genom att många företag har egen yrkesutbildning.

Hantverkarna kan inte betala yrkesutbildningen ensamma. De är emellertid intresserade av den och villiga att ta emot fler ungdomar. Vi behöver också fler möjligheter att placera ungdomar i yrkesutbildning, ty det ger oss de bästa möjligheterna att möta dagens och framtidens arbetsmarknadsläge och skaffa ungdomarna sysselsättning och näringslivet den arbetskraft det behöver. För närvarande är situationen den att samtidigt som vi har överskott på ungdomar, som kommer ut i arbetslivet, har vi brist på yrkeskunnig arbetskraft. Det lär vara så att det inom metallindustrin fattas 41 procent yrkeskunnig arbetskraft.

Jag förstår mycket väl statsrådets inställning till det faktum att det skulle uppstå två olika bidragsformer, om det förslag, som jag har motionerat om, beträffande bidrag till hantverksmästarna,

skulle antas. För min del anser jag det inte alls vara fel, om även ecklesiastikdepartementet anpassar sig efter den formen av bidrag jag föreslagit. Jag menar inte att det skall finnas olika typer av bidrag, utan man skall kunna ge hantverksmästarna dessa större bidrag. Jag tror det är fullt skäligt att så sker. Nu förhåller det sig emellertid tydligen så att ecklesiastikdepartementet måste vara synnerligen försiktigt i sina anspråk på medel från riksdagen, under det att socialdepartementet har ett mycket kraftigt tilltaget bidrag för just sådana här frågor. Till innevarande budgetår hade socialministern föreslagit 25 miljoner kronor för bl. a. omskolning, och i detta belopp ansåg jag, att man skulle kunna inrymma även anslag till frågor av denna art.

Det viktiga härvidlag är väl inte att man försöker skapa en skillnad mellan olika bidragsformer, utan det viktiga är att man försöker få till stånd sådana bidrag till hantverksmästarna, att så många ungdomar som möjligt bereds sysselsättning och får en gedigen yrkesutbildning.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Jag kan inskränka mig till ett par korta kommentarer till vad herr Rydén senast yttrade.

Det är väl ändå så — och det är ganska naturligt att det är på det sättet — att man i allmänhet räknar med att hantverket och småindustrin lika väl som andra företagare skall stå för en hel del — jag vågar säga större delen — av kostnaderna för yrkesutbildningen. Det exempel jag tog upp visar, att det under de år jag nämnde var 100 av 1 500 yrkesutbildade som fått bidrag. Utbildningen för de övriga hade hantverkarna och småindustriföretagarna bekostat själva, därför att de behövde yrkesutbildad arbetskraft.

Herr Rydén sade, att det är ont om folk i den mekaniska metallindustrin.

Svar på interpellation ang. åtgärder mot sysselsättningssvårigheter bland ungdomen

Det är måhända riktigt. Men det kan väl inte vara något skäl för att staten skall påta sig kostnaderna för nya bidrag till denna industri, när denna behöver utbildade yrkeskunnigt folk. Har företagarna behov av att skaffa sig yrkeskunnig arbetskraft, skall de väl vara angelägna om att sörja för utbildningen. Det kan ändå inte vara herr Rydén mening att staten under alla förhållanden skall bidra till dessa kostnader.

Jag vet av egen erfarenhet att sådan yrkesutbildning har den allra största betydelse, och jag går så långt att jag säger, att arbetsplatsen ger den bästa yrkesutbildningen.

Herr Rydén säger sig inte ha något emot att ecklesiastikdepartementet anpassar sig efter arbetsmarknadsmyndigheterna när det gäller bidragen. Det skulle innebära, att ecklesiastikdepartementet höjde sina bidrag till hantverkarna och de mindre industriföretagarna.

Ja, detta är så lätt att säga, herr Rydén! Ni påstår att regeringen slösar och att vi måste spara, och när vi skall betala utgifterna, förhindrar ni oss att skaffa de pengar som är erforderliga för att klara de åtaganden som riksdagen i flera fall redan beslutat.

Herr Rydén partiledare har sagt att utgifterna för sysselsättningen enligt hans förmenande var för grovt tilltagna. Men så snart man kommer in på resonemang om de enskilda fallen, låter det på ett helt annat sätt. Då säger herr Rydén: Låt ecklesiastikdepartementet anpassa sig efter arbetsmarknadsmyndigheten och socialdepartementet för hans tänkta bidrag, så att vi får högre bidragsbelopp än de som nu utgår från ecklesiastikdepartementet. Det är verkligen inte lätt att sitta i regeringen med de pendlingar hit och dit som oppositionens företrädare roar sig med.

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Det är möjligt att det inte är lätt att sitta i regeringsställning,

men man har väl i alla fall rätt att fordra en del av den regering vi har.

Jag tror inte jag har kommit in med några alldeles speciellt stora krav på socialministern. Den turnering han gör beträffande de synpunkter folkpartiet har i fråga om besparingar kan med fördel användas just på denna sak. Den form av yrkesutbildning, som jag här gjort mig till talesman för, är särskilt ekonomisk. Får jag bara ta ett exempel.

En treårig utbildning vid verkstads-skola kostar ungefär 20 000 kronor för samhället, under det att kostnaderna för liknande form av yrkesutbildning hos hantverksmästare kostar 6 000 kronor, om hantverksmästarna får 2 000 kronor per år och lärling.

Jag tror att det säger en del om vad jag här åsyftar.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Man kan naturligtvis alltid argumentera så att det passar de ståndpunkter man för närvarande intar.

Låt mig på nytt ta upp exemplet från Västerbotten. Av de 1 500 som utbildades fick 100 bidrag. Då kan jag säga, att 1 400 fick utbildning utan att det kostade staten ett öre. Det borde herr Rydén inte ha någonting emot. Om vi i stället skulle ha utbildat dem enligt den metod som herr Rydén förordar skulle det ha kostat 6 000 kronor per man för tre år. Jag kan inte se annat än att det med den metod som jag bl. a. måste föredra blir billigare än det sätt herr Rydén förordar.

Jag understryker emellertid att staten verkligen i mycket stor utsträckning tar ansvar för yrkesutbildningen. Och det kommer den att göra även i fortsättningen, men det får inte leda till att man på företagarhåll får den uppfattningen att staten obetingat skall bidra med kostnaderna för yrkesutbildningen. Det är bara det jag vill understryka.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Herr Rydén säger att

Svar på interpellation ang. åtgärder mot sysselsättningsvårigheter bland ungdomen

hantverket kan och är villigt att åtaga sig ökad lärlingsutbildning. Det är möjligt för att inte säga troligt att herr Rydén bygger sitt antagande på en utredning som har gjorts inom herr Rydéns och mitt hemlän. Hantverksorganisationen inom vårt hemlän har nämligen ställt en fråga till hantverkarna, formulerad ungefär så här: Är ni villiga att åtaga er en utökad lärlingsutbildning, om utbildningsbidraget höjs till 2 000 kronor per elev och år? På den frågan har 83 hantverksföretag, mindre företag alltså, svarat jakande. Detta skulle innebära att vid dessa 83 företag skulle 106 lärlingar kunna placeras. Dessa uppgifter utgjorde sedan underlag för en motion till Örebro läns landsting i år, där man begärde att landstinget skulle lämna bidrag till lärlingsutbildningen. Landstinget ansåg emellertid att de lämnade uppgifterna inte var tillräckliga, varför landstinget begärde kompletterande uppgifter från de berörda 83 företagen. Landstinget frågade bl. a. om företagen tidigare hade ordnat någon lärlingsutbildning; om lärlingsavtal fanns och om företagen kunde bereda nya lärlingar utbildning med början under 1960.

Det var emellertid endast 34 företag som lämnade dessa kompletterande uppgifter, och av dessa 34 företag var det endast 20 som förklarade att de kunde åtaga sig en utökad lärlingsut-

bildning under 1960. Vidare fanns det bland de 20 företagen ett flertal frisörföretag, som redan bedriver sin lärlingsutbildning i anslutning till och med stöd av landstingets utbildningsverksamhet.

Jag har velat anföra de här siffrorna för att man inte skall tro att eventuellt ökade bidrag skulle få någon nämnvärd effekt på de sysselsättningsvårigheter, som nu råder för ungdomen.

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Jag vill bara till detta säga att det naturligtvis är skillnad mellan läget i dag och läget i slutet av 1958, när den här framställningen gjordes i Örebro.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 181—189, bevillningsutskottets betänkande nr 70, bankoutskottets memorial nr 45 och andra lagutskottets utlåtande nr 45.

§ 8

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.57.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 9 december

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 3 innevarande december.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsman Sven Gustafson, Göteborg, är på grund av sjukdom för vilken han befunnits i omedelbart behov av sjukhusvård fr. o. m. denna dag t. o. m. innevarande riksdags slut urståndsatt att delta i riksdagsarbetet, intygas.

Göteborg den 8 december 1959

Bertil von Friesen
leg. läkare

Herr Gustafson i Göteborg beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 8 innevarande månad till riksdagens slut.

§ 3

Inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 181, i anledning av väckta motioner om inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JANSSON i Kalix (s):

Herr talman! Jag står antecknad på en reservation till detta statsutskottsutlåtande och vill med några ord belysa anledningen till dess avgivande.

1958 föreslog regeringen i en proposition att det skulle inrättas en professur i vägteknik vid tekniska högskolan

i Stockholm. Motionsledes framfördes samma år önskemål om inrättande av en liknande professur vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg, detta inte bara för att åstadkomma balans mellan stockholmsräjongen och göteborgsräjongen, utan fastmera därför att man bland motionärerna och även andra ledamöter av riksdagens bägge kamrar ansåg detta vara ett så viktigt område, att det borde inrättas mer än en professur för att man skulle kunna få fram vägtekniker och vetenskapsmän inom ett arbetsfält, som tar en så betydande del av den svenska statsbudgeten i anspråk.

Utskottet skrev mycket välvilligt förra året men kunde inte tillstyrka motionen. Motionärerna har återkommit i år. Statsutskottets andra avdelning har inhämtat yttranden från berörda parter i olika delar av landet. Sålunda har man hört överstyrelsen för de tekniska högskolorna, statskontoret, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, statens väginstitut, Svenska vägföreningen, vägförvaltningen i Göteborgs och Bohus län och Föreningen Sveriges vägmästare.

Samtliga dessa instanser har livligt tillstyrkt denna motion. Man har belyst ärendet ur olika synpunkter, men framför allt har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och statens väginstitut mycket ingående framhållit betydelsen av att den föreslagna professuren inrättas, inte minst med hänsyn till att vi räknar med att mycket snart vara uppe i en miljard kronor till olika anslag inom vägväsendet. Man räknar med att för städer och landsbygd gemensamt skall vägbyggnadskostnaderna uppgå till 600 miljoner om året och att under-

Inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola

hållet skall dra en kostnad av 400 miljoner, sålunda en miljard sammanlagt. Inom de närmaste tio åren är vi uppe i en summa på en och en halv miljard kronor. Att icke ägna så viktiga områden som vägbyggande och vägunderhåll ett tillräckligt ingående vetenskapligt studium, strider mot ekonomiskt förnuft.

Vi vet att exempelvis de tjälkänsliga trakterna under de senaste åren har varit föremål för ivriga studier — jag pekar här på ett avsnitt av spørsmålet som inte är belyst men som vi å andra sidan inte har någon vetenskaplig bakgrund till. Det förhåller sig i stället ungefär så som med en hantverkare som inte riktigt vet, vad det är för fel på det material han bearbetar och därför inte kan prestera ett fullständigt resultat: han måste oupphörligt pröva sig fram och lägga ned stora summor på att till sist nå ett acceptabelt arbetsresultat. På samma sätt är det på vägbyggandets och vägunderhållets område: man får lägga ned miljoner och åter miljoner på experiment, där en vetenskaplig undersökning skulle ha kunnat lösa frågan till för staten och kommunerna väsentligt lägre kostnader. Jag har velat skissera denna bakgrund till reservationen.

Jag kommer, herr talman, inte att ställa något yrkande, ty jag vill inte att en minoritet inom kammaren skall säga nej, även om minoriteten blir stark. Jag uttalar i stället förhoppningen att avdelningens ordförande får rätt i den förväntan han gav uttryck åt i statsutskottet, nämligen att departementschefen nästa år kommer att lägga fram förslag om en professur. Jag hoppas alltså att statsverkspropositionen för budgetåret 1960/61 kommer att upptaga denna professur vid Chalmers tekniska högskola. Jag vill inte på något sätt hota, men jag utgår från att motionärerna kommer tillbaka och då framför alla de värdefulla synpunkter som remissinstanserna anlagt på denna viktiga fråga.

— Jag vill i detta sammanhang också understryka att även statskontoret — vilket, som vi alla känner till, är försiktigt när det gäller användandet av statsmedel — förutsätter att Kungl. Maj:t för 1960/61 skall lägga fram proposition i ärendet. Det är min förhoppning att statskontoret blir sannspått.

Herrar *Andreasson* (s) och *Källenius* (h) instämde häri.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Trots att herr Jansson i Kalix såsom talesman för reservanterna inte ställde något yrkande ber jag att med några ord få kommentera utskottets utlåtande.

Det är ju ett gammalt krav som motionärerna här återkommit till, nämligen inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola. I år liksom tidigare har avdelningen och även utskottet in pleno haft en mycket positiv inställning till den gjorda framställningen. Det råder ingen tvekan om att, såsom även samtliga remissinstanser uttalat, ett mycket stort behov föreligger av en professur i vägbyggnad också vid Chalmers tekniska högskola. Utskottet har i år, liksom tidigare, mycket klart givit uttryck åt sin mening härvidlag. Jag vill som min uppfattning deklarerera — och jag tror jag kan tala även för andra avdelningen — att om vederbörande departementschef inte till kommande budgetår lägger fram förslag om inrättande av en sådan här professur vid Chalmers tekniska högskola, kommer avdelningen att direkt beställa en sådan.

Jag hoppas därför liksom herr Jansson i Kalix att det inte skall behövas någon ytterligare motion i ärendet, utan att Kungl. Maj:t i kommande budgetförslag tar upp en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

§ 4

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 182, i anledning av väckt motion om inrättande av professurer inom rätts-sociologiens område, och

nr 183, i anledning av väckta motioner angående en administrativ samordning beträffande anslagsgivningen till det frivilliga ungdomsarbetet m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5

Anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik jämte i ämnet väckt motion.

I propositionen nr 174 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 23 oktober 1959, hemställt att riksdagen ville avgiva yttrande över vad i propositionen anförts rörande anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr Åkerström väckt motion (II: 721), vari hemstälts att riksdagen vid sin behandling av propositionen måtte beakta de synpunkter som i motionen framförts.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av propositionen nr 174 och med avslag å motionen II: 721, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförts rörande anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik.

Reservation hade avgivits av herrar Pålsson, Axel Johannes Andersson, Jacobsson, Åkerström och Gustafsson i Skellefteå, vilka ansett att viss del av 2 — Andra kammarens protokoll 1959. Nr 31

utskottets yttrande bort ersättas med text av i reservationen angiven lydelse samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av propositionen nr 174 och motionen II: 721, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförts rörande anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Till detta utlåtande har fogats en reservation. Uppställningen rent tekniskt är densamma i propositionen, motionen, utlåtandet och reservationen, varför det klart framgår vad som önskas även av oss reservanter.

Kommunikationsministern har lagt fram förslag om byggande av två flygplatser, en cirka 22 km — inte 19 km som det står i propositionen — norr om Örnsköldsvik och en annan cirka 15 km sydost om Skellefteå.

Den avgörande anledningen till att propositionen har kunnat framläggas nu är ju, att arbetsmarknadsstyrelsen förklarar, att det föreligger behov av arbetsmarknadspolitiska åtgärder i dessa bygder; de pengar staten skall satsa skall därför utgå av medel, som är särskilt anvisade för sådant ändamål.

Vad beträffar fördelningen av kostnaderna mellan staten och kommunerna utgår propositionen ifrån att kommunerna skall lämna ett förhållandevis större bidrag än vad som varit fallet i fråga om flygplatserna i Kiruna och Umeå, vilket också redovisats i propositionen. Dessutom innebär den preliminära uppgörelsen, att vederbörande huvudmän skall svara för en summa av 70 000 kronor per år under fem år för att täcka en del av de beräknade driftförlusterna på dessa flygplatser.

Riksdagen har sålunda i dag att ta ställning till någonting alldeles nytt, nämligen att man vid nybyggnad av civila flygplatser skall gå in för att låta

Anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

kommunerna betala en förhållandevis större andel av kostnaderna än som förekommit tidigare.

Nu tror jag att kommunikationsministern inte har någonting emot att riksdagen förklarar, att den är beredd att ta hänsyn till de synpunkter, som har förts fram i motionen och reservationen, och sålunda låta statsverket ta på sig något mer av de samlade kostnaderna än som föreslagits i propositionen. Kommunikationsministern har i regeringen drivit den synpunkten så långt han har kunnat. Propositionen ger ju besked om hur långt han har kommit därvidlag. Han har inte kommit tillräckligt långt, om man, såsom reservanterna anser att man bör göra i riksdagen, utgår ifrån att det i sådana fall bör ske en någorlunda skälig avvägning av kostnaderna mellan staten och kommunerna.

I fråga om detta fördelningsspörsmål har styrelsen för Svenska stadsförbundet i en inläga som överlämnats till kommunikationsdepartementet givit uttryck för sin uppfattning. Denna får ju stå för styrelsens räkning, men den innehåller ett avsnitt av ett uttalande, som stadsförbundets medlemmar gjorde den 18 april 1958, då dessa var särskilt kallade just för att diskutera frågan om fördelningen mellan kommunerna och staten av kostnaderna för byggande av civila flygfält. Detta uttalande var enhälligt. Där sades det att man i fråga om byggandet av civila flygfält borde anlägga samma betraktelsesätt som beträffande det allmänna vägväsendet, varav skulle följa, att kommunerna inte skulle ikläda sig större ansvar än att de skulle svara för kostnaderna av tillfartsvägar samt vatten- och avloppsför-sörjning för området.

Den föreliggande reservationen innebär, vilket jag redan har antytt, en kompromiss mellan denna inställning och den uppfattning som framgår av propositionen.

Jag kanske kan säga att jag känner något bättre till en del detaljfrågor

vad beträffar skellefteåområdet, ty jag råkar bo i denna stad, vilken ensam ställt sig som huvudman för skellefteflygfältet. För flygfältet vid Örnsköldsvik står däremot utom denna stad även tre landskommuner. Tillåt mig, ärade kammarledamöter, att göra det påståendet, att om man gått in för denna lösning för Skellefteå, så hade här inte förelegat någon uppgörelse — om det hade förelegat någon proposition kan jag inte yttra mig om — men i varje fall hade inte därifrån biträttats en uppgörelse av så otillfredsställande innehåll som den nu föreliggande.

Sedan vill jag nämna, att jag har litet personliga synpunkter på frågan om flyg kontra andra kommunikationsmedel, särskilt med avseende på den bygd som jag kanske främst får anses representera. Det är möjligt att inte alla reservanter är helt ense med mig i mitt betraktelsesätt. I propositionen finns inget material som kan utgöra underlag för en bedömning av frågan om huruvida man t. ex. redan 1961/62 skall kunna påräkna reguljära förbindelser med t. ex. Stockholm från samtliga dessa norrlandsflygfält. Tillåt mig säga, att jag för min del är mycket skeptisk beträffande förutsättningarna härför.

När jag säger detta, tar jag någon hänsyn till hur det verkligen förhåller sig med det ekonomiska utfallet på flygets område över huvud taget. Över hela världen gör ju de flesta flygbolag stora förluster. Det flygbolag, som även staten är delägare i, SAS, klarar sig någorlunda hyggligt. Men det kapital staten och enskilda satsat har man, såvitt jag är riktigt underrättad, inte fått någon ränta på sedan SAS kom till, eftersom det ekonomiska utfallet inte har möjliggjort någon sådan ränta. Vad utfallet av inrikesflyget i Skandinavien beträffar är, enligt de uppgifter jag fått, det senaste verksamhetsårets förluster beräknade till omkring 10 miljoner. I dag orkar inte flyget betala för sig på flygplatserna.

Anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

Här föreligger ett betänkande, som jag förmodar att fjärde avdelningen i statsutskottet har tagit del av. Vi får där en föreställning om vilka utgifter vi har att räkna med. Man räknar för all del med en viss fortsatt ökning av flyget, i varje fall inrikesflyget, och man har faktiskt prognoser, enligt vilka man någon gång i framtiden skulle kunna få detta inrikesflyg att gå ihop. Men då har man inte räknat med att betala de verkliga kostnaderna på flygplatserna. Detta betänkande, avgivet av de svenska ledamöterna i den skandinaviska flygtaxekommittén den 5 oktober 1959, har kanske som sin främsta uppgift haft att se efter vad man kan göra för att få bättre ekonomi på flygplatserna — säg gärna även bättre balans i ekonomin för luftfartsstyrelsen. Man har i betänkandet sagt, att vi inte kan begära att landningsavgifterna skall höjas så mycket som skulle erfordras för att täcka förlusten, som nu rör sig om bortåt 14 miljoner och som enligt beräkningarna kommer att kraftigt stiga. Andra faktorer kommer med i bilden och hjälper säkert till att öka förlusterna. Man har påpekat, att om vi skulle gå på den väg vi redan är inne på och tillämpa höjning av passageraravgifterna, skulle man få lov att höja avgiften med 15 kronor för varje gång en passagerare kliver in i flygplanet för att göra en flygresa. Från Luleå till Stockholm och åter blir det sålunda 30 kronor. Man säger att vi inte kan begära detta av hänsyn till ekonomin, utan vi får nöja oss med att föreslå en femma. Det är vad man har stannat för i betänkandet.

Ärade kammarledamöter! Detta är något av den bakgrund man måste ha klar för sig, när man vill ha en föreställning om förutsättningarna för flyget över huvud taget och även inrikesflyget.

När nu utskottets majoritet talar om de stora indirekta fördelar, som skulle uppnås för dessa bygder, tänker jag på den bygd jag närmast representerar. Jag hävdar mycket bestämt, att de för-

delar som kan uppkomma alls inte kommer att att uppväga de stora ekonomiska engagemang, som man här kräver, i varje fall av den stad jag bor i. Jag har under hand där hemma frågat, och jag skall fråga nu: Finns det några garantier för att t. ex. Linjeflyg i och med att flygfältet blir klart i Skellefteå är berett att upprätthålla dagliga förbindelser utan att samtidigt kräva garantier för en minimibeläggning på respektive flygplan, garantier som kommunerna, eventuellt industrien i något fall, skulle vara med om att ge?

Det är klart att en flygförbindelse till det föreslagna fältet i närheten av Skellefteå skulle vara ett plus för ett begränsat antal människor, men för det stora flertalet skulle, såsom alltid här i landet, följden bara bli försämrade järnvägskommunikationer. Vi skall inte inbilla oss att järnvägarnas persontrafik kan upprätthållas i samma omfattning, därest det sker någon ytterligare nämnvärd överflyttning av trafiken till andra kommunikationsmedel, såsom i detta fall flyget, och det bör vi ta hänsyn till vid vårt ställningstagande till en fråga som denna. Genom min verksamhet inom ett visst företag vet jag att en av snälltågsförbindelserna till Norrland befinner sig i farozonen om något år. Jag har också talat med representanter för den industri, där jag tidigare varit anställd och som har sin verksamhet inpå knutarna där jag bor, och man har sagt mig ungefär följande: »Vi för vår industris vidkommande har inte något som helst intresse av denna flygförbindelse. Vad vi fruktar är att tillkomsten av flygfältet skall medföra en försämring av tågförbindelserna, och vi vill inte alls medverka till att så sker.» Märk, ärade kammarledamöter, att det här är fråga om en industri som även arbetar på export.

Det finns således i dessa trakter representanter för industrien, som inte är alldeles övertygade om att tillkomsten av ett flygfält vid Skellefteå skulle, to-

Anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

talt sett, vara ett plus, utan att det är risk för att det också skulle bli ett minus. Då jag ändå gått med på förslaget, med en reservation beträffande kommunernas andel av kostnaderna, har jag gjort det därför — såsom jag framhöll redan i början av mitt anförande — att arbetsmarknadsstyrelsen har ansett sig ha behov av projektet för arbetsmarknadspolitiska åtgärder i den bygd det här gäller.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! När denna fråga behandlades vid vårriksdagen var praktiskt taget alla överens om att det var mycket angeläget att få till stånd en utredning beträffande de berörda flygfälten i örnsköldsviks- och skellefteåområdena. Det fanns talare i denna debatt som befarade att det hela kunde komma att stanna vid en utredning och inte något mer och som ansåg detta olyckligt. Å andra sidan pekades i debatten på de stora subventionerna till flyget — det gjorde den talare som här uppträtt före mig. Herr Åkerström framhöll, såsom han gjort även i dag, att eftersom flyget inte är konkurrenskraftigt i nuvarande läge, måste det få alldeles för stora subventioner. Om ungefär samma metoder skulle tillämpas beträffande SJ, skulle subventionerna av skattemedel till SJ bli omkring tre gånger så stora som för närvarande.

Jag måste, herr talman, säga att jag inte förstår varför herr Åkerström agerar på det sätt han här gör. Det träffas mellan de berörda kommunerna och staten en preliminär överenskommelse, som minskar statens utgifter, och det borde ju ligga i linje med herr Åkerströms uppfattning, eftersom han anser att flyget redan har fått för stora subventioner. Men herr Åkerström kommer i stället med en motion och sedermera en reservation, där han önskar att staten skall åta sig en större del av

kostnaderna i stället för en mindre. Var finns det logiska sammanhanget i ett sådant uppträdande? Både i våras och här i dag understryker herr Åkerström att det är en dålig affär med flyget, eftersom man nödgas ge för stora subventioner, men när det sedan alldeles frivilligt träffas en preliminär överenskommelse, enligt vilken kommunerna är beredda att i viss utsträckning åta sig dessa kostnader, då säger motionären liksom även reservanterna att kommunernas utgifter för saken blir för stora och att därför en större anpart bör övervältras på staten. Jag kan inte, herr Åkerström, få detta att riktigt stämma. Jag vill erinra om att bland dagens reservanter finns också de som i egenskap av ledamöter av stadsfullmäktige har varit med om att utan reservation för sin stads vidkommande godta den preliminära uppgörelsen.

Det är klart att om utskottsreservationen har det enda syftet att ge kommunalmännen en känga för att de inte tillvaratagit sina respektive kommuners intressen, så kan den fylla en viss uppgift, liksom möjligtvis då det gäller att ge kommunikationsministern en eloge för att han har på ett föredömligt sätt tillvaratagit statens intressen, eftersom han fått det hela så pass billigt. Nu tyckte herr Åkerström visserligen, att det hade blivit en fördelning som man inte kunde vara riktigt nöjd med, men med tanke på den debatt som ägde rum i våras, då alla var mycket angelägna om att något skulle göras så att inte örnsköldsviksorten och skellefteåorten skulle bli utan flygförbindelse, har jag litet svårt att förstå varför man reagerar på detta sätt nu. Om man skulle lyckas i sin strävan att få reservationen bifallen, blir väl, herr talman, resultatet bara att dessa orter blir utan detta projekt. Att det skulle ske en ny och annan fördelning mellan staten och kommunerna, sedan dessa har godtagit den preliminära uppgörelsen, förefaller mig alldeles otroligt. Resultatet

Anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

av en framgång för reservanterna skulle alltså bli, att det inte blev någon flygförbindelse från Örnsköldsviks- och skellefteåtrakten. Om det är detta man åsyftar borde man kunna säga detta öppet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ÅKERSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag begär inte att herr Kärrlander skall förstå allting, men vad han sade till sist bevisar, att han har svårt att förstå någonting i detta sammanhang. En framgång för reservanterna skulle leda till att det blev flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik. Herr Kärrlanders påstående är orimligt och har inte någon som helst täckning.

Beträffande min bristande logik tror jag inte, att jag behöver visa upp att den håller för andra än för herr Kärrlander, men det kanske jag får göra på tu man hand. Om herr Kärrlander hade varit så intresserad av andras uppfattning i denna fråga, att han hade lyssnat till vad jag sade, hade han inte behövt göra gällande, att det brister i logiken. Jag har framhållit, att vad som till slut är det avgörande motivet för att jag ändå är med på att det på de för kommunerna ställda villkoren — som här anges av reservanterna — bygges flygfält är att arbetsmarknadsstyrelsen har begärt att av arbetsmarknadspolitiska skäl få ta hand om dessa projekt. Jag tycker att det bör räcka i sammanhanget.

Angående den mycket frivilliga uppgörelsen har jag nog en annan uppfattning. Jag skulle vilja erinra om att det i Skellefteå stad fanns åtminstone fyra personer, som ville ha bordläggning och en bättre utredning. Jag vet, att man har fått bristfälliga och felaktiga informationer före beslutet i stadsfullmäktige. När jag har hört hur man har farit fram där, är jag beredd att här i

riksdagen — om det tillåtes mig — ge dessa fullmäktige underbetyg. Att skilja på dessa två intressegrupper, Örnsköldsvik och Skellefteå, och plocka ut Skellefteå, då man visste att åtminstone en representant därifrån var med om vad som helst, är ett förfaringssätt som jag inte gillar. Jag anser, att representanter för båda orterna borde ha varit samtidigt närvarande, eftersom det är fråga om flygfält med samma kostnader och i stort sett samma villkor, och gemensamt fått träffa uppgörelse. Då skulle det ha varit fullt frivilligt. Nu har jag svårt att vidgå, att detta skulle vara fallet.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i de förhandlingar av mer eller mindre frivillig karaktär, som man bedriver i Skellefteå. När jag inte förstår herr Åkerströms logik är det bara av det enkla skälet, att han först framhåller, att flyget inte bär sig självt och redan får för stora subventioner, men sedan, när kommunerna och staten gör en frivillig överenskommelse, som blir relativt hygglig för statens vidkommande, rusar upp och påstår, att det blir alldeles för billigt för staten och att denna skall åta sig att ge ut större summor. I detta kan jag inte finna någon logik alls. För övrigt kan en överenskommelse vara frivillig, även om det finns fyra reservanter.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Det har sagts mig, att herr Åkerström förmodat, att jag inte skulle ha något att invända mot ett bifall till reservationen. Det är en helt felaktig förmodan. Jag står fast vid den överenskommelse, som är träffad mellan representanter för de båda parter saken gäller, detta av den enkla anledningen att jag inte ser någon möjlighet

Anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

att *nu* realisera flygplatsfrågan i Örnsköldsvik och Skellefteå på annat sätt än genom denna överenskommelse. Vill man lösa frågan nu — och jag har fått ett intryck av att man vill det i de båda bygderna — finns det inte något annat val.

Herr ÅKERSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! I vissa sammanhang skall man nog vara försiktig med nyanserna. Jag försökte framhålla — åtminstone avsåg jag det — att jag förmodar att kommunikationsministern inte har någonting emot att berörda kommuner kommer något billigare undan än enligt de villkor han lyckats utverka i regeringen. Skall jag uppfatta det på det sättet? Nu säger kommunikationsministern, att han av de anförda skälen inte finner det vara av intresse att kommunerna kommer billigare undan.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Det är här inte fråga om vad jag är intresserad av, utan om praktisk politik, om vad som är möjligt och inte möjligt i nuläget.

Herr andre vice talmannen MALMBORG (fp):

Herr talman! Genom det replikskifte som här förevarit har ett par avsnitt i förevarande fråga blivit ingående belysta. Jag syftar på förhandlingssituationen och avtalets materiella innehåll. Herr Kärlander har bemött herr Åkerströms kritik, och herr Kärlanders uppfattning överensstämmer på den punkten tydligen helt med utskottets. Herr Åkerströms anförande formade sig till en kritisk granskning av det sätt, på vilket detta problem fått sin lösning. Herr Åkerström delgav också sin mycket kritiska syn på flygets betydelse i allmänhet som kommunika-

tionsmedel. Jag skall, herr talman, så koncentrerat som möjligt granska några av de av herr Åkerström anförda synpunkterna.

Det är riktigt, som herr Åkerström framhöll, att arbetsmarknadssynpunkter i hög grad har spelat in när det gäller att utforma detta förslag. Det må tillåtas mig att något litet beröra förhistorien. Herr Åkerström var också inne på den.

I årets statsverksproposition framlades förslag om byggande av en flygplats i Umeå. I samband därmed uttalades, att man närmare borde undersöka förutsättningarna att bygga flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik. Redan i februari månad gav departementschefen luftfartsstyrelsen i uppdrag att företa en utredning. I statsutskottets utlåtande nr 9 underströk utskottet angelägenheten av att luftfartsstyrelsen så skyndsamt som möjligt verkställde denna utredning. Vi betonade också dessa anläggningars värde såsom beredskapsföretag. Med hänsyn till arbetsmarknadsläget borde man så snabbt och effektivt som möjligt fullfölja denna utredning. Redan den 12 september i år låg luftfartsstyrelsens utredning klar. Detta innebär en verkligt föredömlig, snabb och effektiv behandling av ett viktigt ärende.

Herr Åkerström berörde frågan om karaktären av de nya flygplatserna i Skellefteå och Örnsköldsvik. Han tycktes mena att dessa inte hade samma kvalitet och värde som de flygplatser som Kiruna och Umeå kommer att få. Därvidlag vill jag hänvisa till vad luftfartsstyrelsen anför. Denna myndighet är ju vår högsta sakkunskap på området. Den betonar i sitt yttrande att i och med att man bygger ut Kiruna och Umeå samt rustar upp Sundsvall/Härnösands flygplats får man ett stamlinjenät i Norrland, som kan tjäna såsom alternativa landningsplatser vid dålig väderlek. De aktuella flygplatserna, de i Örnsköldsvik och Skellefteå, är mera

Anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

lokalt betonade och kräver en mindre omfattande utrustning. Man får dock förutsätta, herr talman, att luftfartsstyrelsen ser till att dessa platser får den erforderliga tekniska utrustningen.

Eftersom jag hänvisade till herr Kärrlanders anförande behöver jag inte närmare gå in på avtalets materiella innehåll. Jag vill dock erinra kammaren om att herr Åkerström på mycket kort tid har ändrat uppfattning. I den motion som ligger till grund för reservationen hävdar han, att vederbörande kommunala parter andel skulle stanna vid 50 procent i stället för 65 procent, som propositionen föreslår, liksom även att driftbidraget, som under en följd av fem år skulle utgå, begränsas till 15 000 kronor i stället för att utgå med 70 000 kronor. När jag läser reservationen finner jag, att herr Åkerström kan tänka sig att den kommunala parten skulle bidra med 55 procent av anläggningskostnaderna. De årliga bidragen skulle bestämmas till 35 000 kronor. Detta vittnar om att det här är en komplicerad fråga där man inte utan vidare kan kategoriskt fastställa att reservationens förslag måste vara det enda riktiga.

Nu har vi betonat — och det har även framhållits av herr Kärrlander — att ett avtal föreligger efter förhandling, och man får utgå ifrån att båda parter varit medvetna om vad de kommit överens om och skrivit under. På den kommunala sidan har man tydligen sett det så, att man har så stora fördelar på respektive platser, att man inte hesiterat att ikläda sig de kostnader som avtalet innebär.

Jag skall inte vidare ingå på det föreliggande avtalet och vårt sätt att bedöma detsamma. Vi har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Med anledning av herr Åkerströms bedömning av flyget som kommunikationsmedel i allmänhet vill jag i korthet framföra ett par synpunkter. Först några ord om det ekonomiska. Av SAS aktiekapital, 50 miljoner kronor, har av det statsägda ABA

och det privatägda SILA tecknats vardera 50 procent, eller 25 miljoner kronor. Utdelning från SAS till de tre moderbolagen har ägt rum vid några tillfällen. Någon utdelning från ABA till statsverket har dock ej skett. Tidigare har vi haft ett direkt subventionsförfarande när det gällt inrikestrafiken. Detta är numera slopat. Bidrag till den inrikes lufttrafiken beviljades senast för budgetåret 1954/55 med 300 000 kronor.

Herr Åkerström nämnde om den utredning som skall ske på det nordiska planet beträffande flyget och dess ekonomisering. Han erinrade om att de svenska representanterna nyligen har överlämnat ett delbetänkande, vari man föreslår en passageraravgift på 5 kronor även för inrikeslinjerna. Vi får antagligen under vårriksdagen tillfälle att ta ställning till detta förslag.

Vid ett allmänt bedömande av flyget som kommunikationsmedel anser jag, herr talman, att man måste ta in turismen i bilden. Jag vill med några ord beröra den sidan av saken.

Vårt land besöks enligt 1957 års statistik av ungefär 500 000 utländska turister årligen. Därvid bortses från dem som kommer från våra grannländer Danmark, Finland och Norge. En beräkning visar att turisterna stannar här i genomsnitt 12 dygn. Man har kalkylerat med att de betalar ungefär 50 kronor per dag för inackordering m. m. Härigenom tillföres vårt land en inkomst på 300 miljoner kronor. Men därtill skall man också lägga värdet av de inköp som turisterna gör. Tar man dem med i kalkylen överstiger beloppet 400 miljoner kronor.

Vad har då flygverksamheten med den här saken att göra? Flygets betydelse ligger framför allt däri, att den tidsvinst som erhålles mot förhöjd reskostnad över huvud taget gör det möjligt för långväga resande att hinna besöka vårt land. Detta gäller framför allt resande från USA, med vilket vi har direkt flygförbindelse.

Anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

Därtill kommer — det är mycket väsentligt — att SAS' vittförgrenade världsorganisation fungerar som upplysningscentral och skapar en goodwill som i hög grad främjar turismen i Sverige. Det synes mig, herr talman, att man vid den allmänna bedömningen av flyget som kommunikationsmedel inte kan undgå att ta med dessa faktorer i bilden. Gör man det blir måhända det ekonomiska utfallet alltså, allsidigt bedömt, inte så magert som herr Åkerström vill göra gällande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag var med i statsutskottets fjärde avdelning under ganska många år och fick då följa ABA:s utveckling fram till SAS. Jag har själv varit med och slagits för att vi skulle skaffa oss ett storflygfält. Då har jag självfallet godtagit en del av det som herr andre vice talmannen anförde om de indirekta fördelar som man bör kunna beräkna på den s. k. utlandstrafiken. Men det förhåller sig inte på samma sätt i fråga om den inhemska trafiken. Jag gör faktiskt en åtskillnad där.

Jag vet också att SAS säger, att inrikesflyget minst måste ha så och så stor omfattning för att svenska folket skall göras flygsinnat och för att SAS skall få större möjligheter att träffa överenskommelser med dem som behärskar flygfälten ute i världen. Jag vet mycket väl allt det där.

Fjärde avdelningens ordförande, vice talmannen Malmborg, anförde en del siffror. Ja, jag har också varit i departementet för att undersöka hur det förhåller sig. Här angavs att staten gick in i SAS med 25 miljoner kronor men, herr Malmborg, staten gick också in med de tillgångar som staten ägde i ABA, som då var en sammanslagning av ABA och SILA, där staten var hälftendelägare. Jag har haft hjälp av sak-

kunnigt folk i departementet och jag har fått fram, att man kommer till mer än dubbla den angivna summan om man räknar med värdet av de tillgångar som staten ägde i ABA, när ABA gick in i SAS — det rör sig totalt om 58 miljoner kronor.

Herr PERSSON i Växjö (s):

Herr talman! Jag skall inte gå in på något resonemang med herr Åkerström om flygets möjligheter i framtiden — det har jag för liten kunskap om och för litet material till. Jag har emellertid fått den uppfattningen, att människorna blir alltmer flygsinnade. Det tar sig ibland småroliga uttryck. Jag erinrar mig en liten historia i sammanhanget.

I en skolklass var det religionsundervisning och lärarinnan sade, att de som är snälla barn får vita fina vingar när de kommer till himlen medan de som är elaka får svarta vingar. »Hör du det, Kalle?» — »Ja, det gör jag, men det bryr jag mig inte om bara jag får flyga.»

Med herr Åkerström är det på motsatt sätt: det verkar som om han inte bryr sig om hur han argumenterar bara han slipper flyga.

Även om jag löper risken att liksom herr Kärrlander få höra, att jag ingenting förstår av det här, skulle jag gärna vilja fortsätta herr Kärrlanders resonemang om logiken i herr Åkerströms uppträdande och argumentation.

För det första har herr Åkerström, såsom herr Malmborg redan har framhållit, motionerat om att kommunen skulle erlægga 50 procent av anläggningskostnaderna. I reservationen har han höjt budet från 50 till 55 procent av kostnaderna d. v. s. med 10 %, och när det gäller de årliga driftkostnaderna har han höjt sitt bud med cirka 130 procent.

För det andra skulle ju herr Åkerströms resonemang, om han tillämpade den enklaste logik, sluta med att han

Anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

yrkade avslag på byggandet av flygfält i Skellefteå och Örnsköldsvik. Han har här talat om att han inte tror på flyget — han tror i varje fall att prognoserna är alldeles för optimistiska. Herr Åkerströms hela resonemang har gått ut på det; flera än jag vet att han i en annan diskussion har erkänt det. Då borde väl herr Åkerström dra den slutsatsen, att varken staten eller kommunerna bör lägga ned några pengar här. Men vad gör herr Åkerström utifrån sitt resonemang? Jo, han säger att huvudsaken är att kommunerna inte lägger ned för mycket pengar. Om staten satsar pengar som inte blir räntabla och det blir en dålig affär för staten, spelar det mindre roll än om det blir en dålig affär för vederbörande kommun.

Nu är det möjligt att jag inte är så nyanserad som herr Åkerström önskade. Herr Åkerström talade först i ett anförande om att herr Kärrlander inte förstod någonting av detta och i ett annat anförande sade han att man borde vara nyanserad. Jag kan väl då säga min mening precis som den är, även om jag inte kommer upp i den höga och klara luft där herr Åkerström vistas.

Nu är det också så, att herr Åkerströms uppgifter kan diskuteras. Såvitt jag förstod honom rätt menade han, att man här har kommit med någonting alldeles nytt, som innebär att kommunerna får satsa mer för flygfältsbyggandet än de tidigare har gjort. Det kan diskuteras. Det finns flygplatser här i landet, som kommunerna har bekostat helt — i Stockholm och Göteborg har kommunerna bekostat flygplatserna helt från början. I det betänkande som 1944 års flygplatsutredning avgav behandlades frågan om finansiering av olika flygplatsprojekt, och där sade utredningen klart ifrån, att de omnämnda flygfälten i Skellefteå och Örnsköldsvik i väsentlig mån måste betraktas som kommunala flygfält och därför finansieras av kommunerna.

Jag skall inte gå vidare in på det här,

men jag vill tillägga att jag har den uppfattningen, att hur sådana civila flygfält än finansieras måste man komma till en överenskommelse i varje särskilt fall som tar hänsyn till olika omständigheter: kommunernas bärkraft, statens finansiella möjligheter, kommunernas möjligheter att i framtiden utnyttja flygplatserna o. s. v. Jag tror inte att man en gång för alla bör spika fast några regler i detta avseende.

Nu innebär ju herr Åkerströms uppträdande här en fruktansvärd kritik och misstro mot förtroendemännen i de kommuner som har gått med på överenskommelsen. Majoriteten av fullmäktigeledamöterna, bl. a. i Skellefteå, har ju godkänt den här överenskommelsen, och jag förmodar att vi kan lita på deras omdöme. I varje fall kan väl inte jag eller någon annan här i riksdagen, som inte är från Skellefteå eller från någon av de andra kommunerna, desavuera kommunerna i det här avseendet — det kan inte vara rimligt att uppträda på det sättet. Jag vet inte hurdana umgängesformer ni har där uppe, men jag hoppas att inte alla förtroendevalda blir utsatta för samma misstro som herr Åkerström här har utsatt de valda stadsfullmäktige- och kommunalfullmäktigeledamöterna för.

När vi behandlade frågan om flygfältet i Umeå, fick fjärde avdelningen motta uppvaktningar bl. a. av representanter för Örnsköldsvik och Skellefteå, vilka var mycket angelägna om att flygplatsfrågorna för kommunerna skulle ordnas. För min del tycker jag att det är angeläget att understryka, att behandlingen har skett mycket snabbt. Man har kommit till en överenskommelse med kommunerna, och man räknar med att kunna ordna flygfältsfrågorna där uppe mycket snabbare än någon egentligen har föreställt sig. Mig förefaller det därför litet märkligt, att eu representant för denna landsända är så kritiskt inställd i det här avseendet som herr Åkerström är.

Anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

Jag skall inte ta upp frågan om de försämrade järnvägskommunikationerna. Jag tror för min del att man måste räkna med att järnvägarna inte kan hålla samma trafik som tidigare, oavsett vad som görs med flygplatserna, och det har vi redan tagit med i beräkningarna. Jag vet inte heller vad det är för intressen till exempel i Skellefteå som herr Åkerström åberopar. Det intresse för sådana frågor som finns i en stad bör väl ändå ta sig uttryck i de valda förtroendemännens handlingssätt. En överenskommelse som denna tycker jag inte att vi bör gå ifrån. Herr Åkerström har också fått klart besked från kommunikationsministern om att om man önskar driva praktisk politik i det här avseendet, måste man godkänna överenskommelsen.

Jag vill, herr talman, instämma i yrkandet om bifall till utskottets utlåtande.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Jag känner mig föranlåten att med några ord motivera, varför jag har gått med på reservationen. Att jag vill göra det beror i någon mån på att talesmannen för reservanterna, herr Åkerström, i den senare delen av sitt inlägg förde ett så negativt resonemang beträffande flyget, att jag tycker att konsekvensen närmast borde ha varit ett rent avslagsyrkande. Jag har nog för min del en mera optimistisk uppfattning om flygets utveckling i framtiden, inte minst norrlandsflygets.

Att jag har gått med på reservationen beror på att jag tycker att den fördelning mellan staten, kommunerna och industrierna på platsen, som man har kommit fram till under förhandlingarna, icke är riktig.

Vi kan väl inte bygga flygplatser så tätt här i landet, att alla orter kan få bra flygförbindelser, och därför tycker jag det är rimligt att de kommuner som får en flygplats i närheten betalar en

del av kostnaderna, men också landet i sin helhet har intresse av att flygförbindelserna blir bättre. Alla de som skall till Skellefteå eller Örnsköldsvik från andra delar av landet måste ju ha intresse av att det går att flyga till Skellefteå och Örnsköldsvik, och följaktligen är det riktigt att göra en fördelning av kostnaderna mellan staten, som då representerar hela landet i övrigt, och kommunerna och industrierna på platsen. Det blir en bedömningsfråga, hur fördelningen skall göras. Det finns inga fasta normer för det, utan det har varit en bedömnings- och underhandlings-sak.

Den uppgörelse, som man här har kommit fram till, innebär att kommunerna skall betala 65 procent av kostnaderna för flygplatsbyggena, plus marken. Om man räknar in markkostnaderna blir väl bidraget minst 80 procent av totalkostnaden, och det tycker jag för min del innebär att man lägger för mycket på kommunerna i närheten av flygplatsen.

Jag menar, om jag skall uttrycka mig kort, att de övriga delarna av landet bör ha större intresse av goda flygförbindelser med Norrland än som framgår av denna fördelning. Det är för att understryka detta som jag har gått med på reservationen, fastän jag inte hyser någon förhoppning om att den skulle bifallas.

Nu har det sagts, att om riksdagen skulle besluta i enlighet med reservationen, skulle det inte bli några flygplatser av. Det tycker jag verkar vara en överdrift. Om staten meddelar kommunerna, att de icke behöver betala 65 procent av kostnaderna, utan att det räcker om de betalar 55 procent, tror jag att jag vågar försäkra, att det inte skall behöva bli några långvariga underhandlingar med kommunerna om den saken.

För att det inte skall uppstå något missförstånd vill jag till sist helt instämna i vad som är sagt såväl i ut-

Anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik

skottsutlåtandet som i reservationen om att vi är nöjda med att utredningen har kett så snabbt.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! När riksdagen behandlade frågan om flygfältet i Umeå hade utskottet skrivit att utredningen rörande flygplatserna i Skellefteå och Örnsköldsvik skulle påskyndas. Då var det rätt många pessimister som sade, att det var en skrivning som utskottet kröp bakom för att komma ifrån hela frågan. Det är därför angeläget att i dag kontatera, att den utredningen gjordes ganska snabbt och att kommunikationsministern och regeringen helt har infriat de löften som tidigare givits i det sammanhanget. Jag tycker att vi framför allt till statsrådet Skoglund, som har handlagt denna fråga, bör rikta ett tack för ärendets snabba behandling.

Vad sedan de ekonomiska uppgörelserna beträffar undrar jag om det verkligen är klokt att riksdagen gör avvägningar beträffande olika flygplatsbyggen. Vi skulle väl komma ut på ganska djupt vatten, om vi går in på bedömningar av de ekonomiska uppgörelser som Kungl. Maj:t i det sammanhanget träffat med berörda kommuner. Därför tror jag också, att vi bör acceptera den uppgörelse som kommit till stånd i detta speciella fall. Kommunerna måste väl här ha haft ett starkt intresse av att få sin flygplatsfråga löst, och därför har de påtagit sig de ekonomiska bördorna härför. Om så inte varit fallet, hade väl kommunerna inte träffat dessa uppgörelser. Den saken tycker jag skall framhållas tydligt och klart.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Trots det som den siste ärade talaren sade om den tacksamhet som bör uttalas till kommunikationsmi-

nistern står jag här och är otacksam fortfarande, och det är jag så länge kommunikationsministern inte vill bjuda kommunerna bättre villkor.

Vad sedan angår herr Perssons i Växjö anförande var det just ingenting i det som är värt bemötande, med undantag för vad herr Persson sade om att det här inte skulle vara fråga om någonting nytt när det gäller fördelningen av kostnaderna mellan stat och kommun. Jag vill där på nytt citera vad som står på s. 4 i Kungl. Maj:ts proposition nr 174 år 1959. Där står följande: »Vid förhandlingarna har från statens sida hävdats, att de lokala intressenterna med hänsyn till flygplatsernas förutnämnda utpräglat lokala karaktär bör dels bidra till anläggningskostnaderna i större utsträckning än vad som varit fallet i fråga om de i stamlinjenätet ingående flygplatserna vid Kiruna och Umeå, dels verksamt bidra till driftkostnaderna åtminstone under ett antal år i begynnelsestadiet, då trafiken icke kan beräknas bli av sådan omfattning, att den kan bära driftutgifterna för flygplatserna.»

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr PERSSON i Växjö (s):

Herr talman! Det är ju en sak om man skriver i propositionen, att det här krävs större insats från kommunernas sida än när det gäller flygplatserna i Kiruna och Umeå. En helt annan sak är att uttrycka sig som herr Åkerström gjorde i sitt första anförande, när han sade att detta var någonting alldeles nytt. Det är möjligt, att fördelningen inte varit precis likadan någon gång förut. Men från början fick kommunerna ibland svara för hela kostnaden, när flygfält anlades. Detta framhålls också av utredningar som uttalat sig i denna fråga. Så t. ex. framhöll 1944 års flygplatsutredning: »Enär civilflyget betjänar såväl våra internationella förbindelser som inrikes-

Utfärdande av bruttolönetabeller för de statsanställda

trafikens behov kan det vara befogat att i viss mån differentiera statens och de lokala intressenternas inbördes medverkan vid utbyggnaden av luftfartens markorganisation så, att statsintressena blir mera framträdande i fråga om de internationella flygplatserna, medan kommuner och andra lokala organ i högre grad svara för rena inrikesflygplatser.» Det är egentligen detta som tillämpats här. Den historieskrivning, som herr Åkerström lämnade i sitt förra anförande, var alltså inte riktig.

Om herr Åkerström hade lagt ned lika mycket av sin berömvärda energi på att försöka att på hemmaplan medverka till att få till stånd en bättre uppgörelse, är det möjligt att han hade lyckats. Men att nu i riksdagen lyckas med någonting av vad herr Åkerström åsyftar tror jag inte är möjligt.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 184, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr

Åkerström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 178 ja och 19 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 185, i anledning av väckta motioner angående kompensationen till stats-tjänstemännen för inbetalda folkpensionsavgifter.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Utfärdande av bruttolönetabeller för de statsanställda

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 186, i anledning av väckt motion om utfärdande av bruttolönetabeller för de statsanställda.

I en inom andra kammaren av herr *Onsjö* väckt motion (II:35) hade hemställts, att riksdagen måtte anhålla hos Kungl. Maj:t om utfärdande av bruttolönetabeller för de statsanställda i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde, att motionen II:35 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Pålsson*, *Thorssten Larsson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Rubbestad*, *Staxäng*, *Nilsson* i Göingegården och *Hansson* i Önnarp, vilka ansett att utskottets yttrande bort ha i reservationen angiven lydelse och utmynna i hemställan att riksdagen måtte, i anledning av motionen II:35, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet sålunda anförde.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Utfärdande av bruttolönstabeller för de statsanställda

Herr ONSJÖ (cp):

Herr talman! Eftersom jag anser att det på detta område råder ett missförhållande som bör rättas till, väckte jag vid riksdagens början i januari den nu behandlade motionen. I en tid då man kräver öppen redovisning och insyn på snart sagt alla områden måste det anses vara en brist, att inom den statliga sektorn ett avlöningssystem tillämpas, som snart sagt ingen eller endast ett fåtal kan blicka in i och begripa. Om man ser det ur den enskildes synpunkt förhåller det sig så, att varken samhället-arbetsgivaren eller arbetstagaren vet vilka löner som utgår.

Utskottet har emellertid inte velat tillstyrka bifall till den motion, vari jag yrkat att bruttolönstabeller skulle göras upp. Utskottet säger att detta skulle stöta på mycket stora tekniska svårigheter, och det tror jag är riktigt. Men utskottet är ense med mig så till vida, att det tydligen anser att dessa tekniska svårigheter inte är oöverstigliga. Detta vill jag notera med tacksamhet, ty bara det är ett framsteg.

Utskottets huvudskäl för avslagsyrkande är emellertid, att man inte anser sig veta om det från tjänstemannahåll föreligger intresse för att bruttolönstabeller upprättas. När det råder sådan ovisshet härom tycker jag att bara det hade varit anledning nog att undersöka frågan.

Denna fråga berör inte bara de tjänstemannagrupper, som det här är fråga om, utan hela arbetsmarknaden. Jag behöver väl inte här säga, att jag givetvis inte har avsett att något ingrepp skall göras i förhandlings- eller avtalsfriheten eller över huvud taget lönesättningen. Det är en sak för sig. Vi vet emellertid, att vid alla löneförhandlingar görs det jämförelser — helt naturligt för övrigt. Då är det givetvis en brist att de totala löneförmånerna inom den statliga sektorn inte öppet redovisas. Vid förhandlingar för de statliga tjänstemännen talar man t. ex. om nollställning,

men jag har funnit att ytterst få vet vad innebörden av det begreppet är.

Om man kunde komma till rätta med det problem, som jag här har tagit upp, skulle säkerligen en hel del missförstånd och missnöje på löne marknaden kunna undanröjas. Det finns säkert många arbetstagare utanför den statliga sektorn, som är missnöjda med sina villkor bara därför att de har en överdriven uppfattning om storleken av de statliga löneförmånerna, samtidigt som det också finns många inom den statliga sektorn, som är missnöjda därför att de inte vet hur stora deras löneförmåner är. Detta måste förr eller senare rättas till och redovisas så, att det blir begripligt för var man. Det är ju emellertid alltid svårt att rubba gamla cirklar och få en ändring och förbättring genomförd.

Några reservanter har erkänt att detta är ett verkligt problem. De har yrkat att det skall ges till känna vad utskottet skrivit. Det tycker jag är så blygsamt — längre går det tydligen inte att komma — att hela utskottet borde ha kunnat enas därom.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Staxång* (h).

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Onsjö säger att det gäller att rätta till ett missförhållande. Det kan hända att det ur hans synpunkt kan anses vara ett missförhållande. Jag tycker annars att det är ett starkt uttryck i detta sammanhang.

Herr Onsjö säger vidare, att det inte sker någon öppen redovisning av den arbetsersättning som utgår till de statsanställda. Det är ju i och för sig inte något som bara gäller de statsanställda, utan det gäller ju även för kommunalanställda och kanske även för en hel del andra, att man egentligen inte kan klara ut vad den s. k. bruttolönen med pensionsförmånerna inräknade utgör.

När vi inom utskottet tagit ställning

Särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor

till ärendet, har vi gjort det utifrån den utgångspunkten, att denna framstöt är närbesläktad med den som vi hade i föl och som innebar att de statsanställda skulle få rätt att välja om de ville ha pension eller bruttolön. Det sades redan då, att svårigheterna att beräkna vad bruttolönen utgör var ett av skälen till att man knappast kunde ge sig in på något sådant. Skall man över huvud taget kunna utföra en sådan beräkning, så blir det nödvändigt — det sades redan vid det tillfället och det har upprepats i år — att bygga upp ett pensionssystem på någon försäkringsmässig grund och inte tillämpa det fördelningssystem som nu gäller för de statsanställda.

Denna svårighet erkänner även undertecknarna av reservationen. De menar också att utformningen av dylika bruttotabeller som man nu vill införa skall klarläggas vid förhandlingar med vederbörande personalorganisationer. Vi menar också, att det i stort sett är en förhandlingsfråga om man skall göra en ändring i detta avseende. För utskottsmajoriteten har svårigheten att beräkna dessa bruttolöner varit avgörande för ställningstagandet.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8

Särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1959/60 till särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Det är med anledning av en blank reservation, som är fogad till detta utskottsutlåtande, jag vill säga ett par ord. Frågan gäller ett reservationsanslag på 10 miljoner kronor som särskilt stöd åt arbetslöshetskassor. I en motion från folkpartiet har man i princip gått in för detta stöd men velat minska det till 4 miljoner kronor att användas för utbyggnad av samhällets insats i detta avseende.

Jag vill understryka vad motionärerna framhåller, nämligen att för att komma till rätta med arbetslösheten och sysselsättningssvårigheterna i allmänhet måste vi i första hand driva en politik, som gagnar företagens konkurrensförmåga och kommersiella slagkraft, och sätta in yrkesutbildning och lärlingsutbildning, som framför allt läggs ute i företagen. Man måste i så stor utsträckning som möjligt försöka skapa sysselsättning i den normala produktionen.

Vi är alltså i princip med på att särskilda medel anvisas för det ändamål som Kungl. Maj:t angivit. Vi har också från folkpartiet framhållit, att arbetslöshetsriskerna kan öka med omsättningsskattens införande. Vad man framför allt skulle anse önskvärt och nödvändigt vore att få en översyn av alla frågor som rör arbetslösheten.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande.

Herr **CASSEL** (h):

Herr talman! Frågan om särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor sammanhänger med hela spörsmålet om en allmän varuskatt. Vi har röstat emot den allmänna varuskatten och i konsekvens därmed har vi också röstat emot förslaget om ändring av reglerna för ersättning från erkända arbetslöshetskassor och även mot förslaget om ändring

Administrationn av den allmänna varuskatten, m. m.

av reglerna för statsbidrag åt dessa kassor.

Nu har riksdagen fattat beslut i båda dessa frågor i enlighet med regeringens förslag och därmed har vi ingen möjlighet att fullfölja det yrkande vi ställt i vår motion. Vår blanka reservation till detta utlåtande innebär, att vi inte har något yrkande.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Eftersom det inte har framställts något yrkande om avslag på utskottets hemställan inskränker jag mig till att med hänvisning till vad som anförts i utskottets utlåtande yrka bifall till densamma.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Administrationn av den allmänna varuskatten, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän varuskatt, m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 162 hade Kungl. Maj:ts, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 9 oktober 1959, föreslagit riksdagen att

A. antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om allmän varuskatt;
2) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623);

3) förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 1 juni 1951 (nr 442) om rätt att av riksskatte-nämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor; samt

4) lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249)

om inskränkningar i rätten att utbetomma allmänna handlingar;

B. med godkännande av de riktlinjer för administrationen av den allmänna varuskatten, vilka förordats i propositionen, bemyndiga Kungl. Maj:ts att företaga de ändringar i de för riksskatte-nämnden, överståthållarämbetet och länsstyrelserna gällande personalför-teckningarna ävensom medgiva de personalförstärkningar i övrigt hos nämnda myndigheter som följde av det i propositionen anförda; samt

C. medgiva, att den i avlöningsstaten för riksskatte-nämnden upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal finge för budgetåret 1959/60 överskridas med högst 94 000 kronor.

Propositionen hade hänvisats såvitt gällde de under 1)–3) upptagna förordningsförslagen till bevillningsutskottet, såvitt gällde det under 4) upptagna lagförslaget till konstitutionsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Enligt propositionen fordrade ett genomförande av en allmän varuskatt en utbyggnad i personalhänseende m. m. av länsstyrelserna, överståthållarämbetet, de lokala skattemyndigheterna och riksskatte-nämnden. Av de nya tjänsterna föreslogs ett betydande antal skola inrättas såsom ordinarie.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 530) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 641), i vilka hemställts att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 162 i nu förevarande avseende.

Beträffande förslaget om inrättande av ordinarie tjänster anförde utskottet:

Utskottet finner sig alltså böra godtaga departementschefens förslag i förevarande del, såvitt angår de för varuskattens genomförande mera betydelsefulla tjänsterna, nämligen tjänsterna

Administrationn av den allmänna varuskatten, m. m.

som biträdande taxeringsintendenter, förste taxeringsrevisorer samt tjänster i lönegrad 15. Beträffande övriga tjänster vill utskottet däremot förordna att de icke nu ordinariesättes.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 530 och II: 641,

a) med godkännande av de riktlinjer för administrationen av den allmänna varuskatten, vilka förordats i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 9 oktober 1959, bemyndiga Kungl. Maj:t att med iakttagande av vad utskottet anfört företaga de ändringar i de för riksskattenämnden, överståthållarämbetet och länsstyrelserna gällande personalförteckningarna ävensom medgiva de personalförstärkningar i övrigt hos nämnda myndigheter som följde av det i statsrådsprotokollet anförda;

b) medgiva, att den i avlöningsstaten för riksskattenämnden upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal finge för budgetåret 1959/60 överskridas med högst 94 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Ivar Johansson*, fröken *Andersson*, herrarna *Pålsson*, *Nestrup*, *Skoglund* i *Dovers-torp* och *Malmborg*, fröken *Elmén* samt herrarna *Cassel*, *Hansson* i *Skegrie*, *Hansson* i *Önnarp*, *Hjalmarson* och *Helén*, vilka ansett att utskottets yttrande i viss del bort erhålla annan, i reservationen angiven lydelse, innebärande avstyrkande av att ordinarie tjänster inrättades, samt att utskottet under a) bort hemställa, att riksdagen måtte med godkännande av de riktlinjer för administrationen av den allmänna varuskatten, vilka förordats i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 9 oktober 1959, bemyndiga Kungl. Maj:t att med iakttagande av det av reservanterna gjorda förbehållet i fråga om ordinarie tjänster företaga de ändringar i de för riksskattenämnden, överståthållar-

ämbetet och länsstyrelserna gällande personalförteckningarna ävensom medgiva de personalförstärkningar i övrigt hos nämnda myndigheter som följde av det i statsrådsprotokollet anförda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Den avvikande mening som anmälts i utskottsutlåtandet kräver inte många ord till motivering. Den avvikande meningen berör endast den rent praktiska frågan, huruvida vissa av de tjänstemän, som i överståthållarämbetet och ute på länsstyrelserna skall handha den allmänna varuskatten, skall beredas ordinarie tjänsteställning eller inte.

Svaret på den frågan är naturligtvis avhängigt av svaret på det mycket större och mycket mera betydelsefulla spørsmålet, huruvida omsättningsskatten är en tillfällig krisåtgärd eller om den till äventyrs har kommit för att stanna.

Högerrepresentanterna i utskottet har deltagit i en reservation till utlåtandet. Vi har röstat mot omsättningsskatten, och vi har deklarerat vår beslutsamhet att åstadkomma balans i 1960/61 års budget utan att anlita någon omsättningsskatt. Med den utgångspunkten måste det för oss vara fullständigt utslutet att medverka till att här skapa en betydande kår av tjänstemän, som får ordinarie tjänster för att syssla med arbetsuppgifter, som vi med vårt sätt att se saken betraktar som helt tillfälliga. Jag gissar att samma betraktelsesätt är till finnas inom de båda andra oppositionspartierna som gått emot omsättningsskatten.

Men hur ser man nu på denna sak inom de båda partier som gemensamt genomfört denna skatt? Är man helt överens om att omsättningsskatten skall vara en permanent företeelse i vårt skattesystem? Eller finns det möjligen en eller annan som trott och kanske

Administrationn av den allmänna varuskatten, m. m.

fortfarande tror, att det förhöll sig så som det antytts från regeringsbänken, att omsättningskatten var en nödfallsåtgärd, som man måste ta till i en krisartad statsfinansiell situation, en nödfallsåtgärd som måste till för att vi skulle kunna undgå en våldsam statlig upplåning, vilken man i sin tur fruktade skulle utlösa en stark inflation? Finns det inte någon människa som trodde på finansministerns försäkran i våras, att omsättningskatten var ett konjunkturpolitiskt instrument, som skulle behöva tillgripas just nu i vad finansministern kallade en klart uppåtgående konjunktur?

Tillåt mig, herr talman, fråga: Hur kan de som betraktar omsättningskatten som en övergående företeelse vilja vara med om att skapa en kår av ordinarie tjänstemän i relativt höga löneställningar för att sköta denna krisuppgift? Regeringen har visserligen gjort ett försök till kompromiss, men det är dock 76 nya tjänster som här skulle få ordinarie ställning. Av dessa tjänster ligger 3 i 26 lönegraden. Det är inga småsaker. Det är tjänstemän som i dyrtor 5 sitter med löner på cirka 30 000 kronor. I 24 lönegraden är 23 tjänster, som i ortsgrupp 3 kostar 26 000 kronor om året. Det är vidare 4 tjänster i lönegrad 23, 18 i lönegrad 21 och 28 i lönegrad 15.

Under andra världskriget hade vi en rad kommissioner, som under flera år arbetade med ytterligt viktiga och ytterligt centrala statsuppgifter. Men inte föll det väl någon människa in att tjänstemännen i dessa kommissioner skulle beredas ordinarie tjänster. Något liknande kommissionernas verksamhet under kriget skulle väl varuskattekontorens arbete bli under en krissituation sådan som den vi nu upplever.

Då säger utskottsmajoriteten, att om och när omsättningskatten upphör kan dessa nya tjänstemän på landskontoren i alla fall vara av värde för att förstär-

ka landskontorens taxerings- och revisionsavdelningar.

Ja, visst är det möjligt att tjänsterna kan bli av värde på detta sätt, men om den saken vet vi ju i dag platt intet. Det finns i propositionen visserligen antytt, att de som skall vara verksamma på denna nya byrå skall i mån av tid också kunna arbeta med landskontorens ordinarie uppgifter, men det är på intet sätt utrett, hur mycket folk som för de permanenta uppgifterna behövs för att förstärka landskontoren.

Inte kan det väl ändå få vara på det sättet, att man här skaffar sig en hel rad ordinarie tjänstemän — ordinarie tjänstemän i sådan löneställning, att det inte är så direkt lätt att placera dem på andra håll — bara för att det skulle vara bra att ha dem i en framtid. Traditionen här i riksdagen, herr talman, har ju varit den, att man förfarit ytterligt försiktigt när det gällt att inrätta ordinarie tjänster. Man har låtit det gå år efter år, känt sig för, experimenterat sig fram, sett efter om nya arbetsuppgifter verkligen skulle bli permanenta och verkligen krävde en utökning av den ordinarie arbetsstyrkan. Så har det varit även beträffande statsorgan, om vilka det inte rått någon tvekan att deras arbete varit av ordinarie karaktär. Denna tradition är värdefull, den är riktig och den är sund, och jag kan inte finna det rimligt att nu göra avsteg från den — jag tror att riksdagen i stället skall slå vakt om den.

Herr talman! Jag yrkar med dessa ord bifall till den reservation som finns fogad till utskottsutlåtandet.

Fröken ELMEN (fp):

Herr talman! Efter herr Cassels anförande har jag inte mycket att anföra. Jag vill egentligen bara understryka en del av vad herr Cassel sagt.

Låt mig först och främst påpeka, att vi i folkpartiet gått emot omsättningskatten från början. Men vi förstår, att när

Administrationn av den allmänna varuskatten, m. m.

skatten nu beslutats måste det en tjänstemannastab till för de kontrollerande uppgifterna. Vi betraktar emellertid från folkpartihåll, liksom man gör från högerhåll, omsättningsskatten som en rent tillfällig skatt, som så snart som möjligt måste bort. Även de ivrigaste förespråkarna för omsättningsskatten har ju framhållit, att den är en ren konjunkturföreteelse — det gäller en sanering av budgeten, en tillfällig inkomstförstärkning.

Det är därför det förefaller så egendomligt, att man i den organisation, som skall byggas upp, vill göra så många tjänster ordinarie som föreslås i såväl propositionen som — med någon minskning — i utskottsutlåtandet. Man vet ju inte heller, såsom herr Cassel framhöll, hur stor organisationen kommer att bli. Även om det sägs att förstärkningar kan behövas inom till exempel taxeringsmyndigheterna är det ju, som herr Cassel framhöll, en tradition från såväl regeringens som statsutskottets och kamrarnas sida att vara ytterst restriktiv i fråga om att ordinariesätta tjänster. I vissa fall har man kanske tyckt att restriktiviteten varit väl stor — det finns ju de som arbetat 15—20 år på en tjänst, innan den ordinariesatts. Men här vill man på en enda gång inrätta 76 ordinarie tjänster i ett organ, som får anses vara av rent tillfällig karaktär.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Vi i centerpartiet har vid tidigare tillfälle under denna riksdag begärt praktiskt taget totalstopp för anställande av nya tjänstemän inom statsförvaltningen för detta budgetår. Det skedde i samband med granskningen av statsverkspropositionen och var ett led i de sparsamhetssträvanden, som väl alla partier vid den tidpunkten ville främja. Rimligtvis bör det vara så, att man inom statsförvaltningen genom ra-

tionaliseringar skall kunna minska personalbehovet i stället för att låta det ständigt växa. Inom andra delar av förvaltningen liksom inom annan verksamhet är man ju inställd på att genom rationaliseringsåtgärder minska de anställdas antal.

Ett fasthållande av detta krav om stopp för nya tjänster, som vi tidigare framställt, skulle emellertid i detta läge inte vara praktisk politik. Även om vi ogillar omsättningsskatten är den numera ett faktum. Skulle det lyckas att slopa den i en framtid, bör givetvis också spåren efter den i allra största utsträckning kunna utplånas. Detta kommer förmodligen dock aldrig att helt lyckas, därför att de komensationer, varom förslag redan framlagts och som kanske kommer att öka i fortsättningen, med största säkerhet kommer att utgå även den dag skatten eventuellt kan avskaffas.

Det gäller här cirka 70 tjänstemän som skall tillföras den redan stora skaran av statstjänstemän såsom ordinarieanställda. I stället för att gå in för en behövlig nedskärning av antalet statstjänster går man alltså in för att ytterligare öka deras antal. Så länge dessa statstjänstemän har arbete med omsättningsskatten är tjänsterna försvarbara. Men skulle skatten kunna slopas eller låt mig säga krympas, anser jag för min del det vara alldeles felaktigt att redan nu utgå ifrån, att det alltid skall finnas andra arbetsuppgifter för denna ledigblivna arbetskraft. Enligt uppgifter i gårdagens tidningar är det ganska god tillströmning av sökande till dessa tjänster, detta trots att man på nuvarande stadium ingenting vet om anställningarnas form.

Reservanterna motsätter sig inte dessa anställningar i princip. De som har svaret för omsättningsskatten får också ta ansvaret för den väsentliga ökningen av antalet statstjänster. Dessa bör dock inte inrättas i annan form än att det går att slopa dem, därest skatten kommer att slopas eller krympas.

Administrationn av den allmänna varuskatten, m. m.

Det är, tycker jag, ett mycket märkligt resonemang man fört från utskottsrepresentanternas sida när de sagt, att man inte får tillräckligt kvalificerat folk till dessa uppgifter, om man inte gör tjänsterna ordinarie. Ja, hur många dugande statstjänstemän finns det inte i dag som gått vägen över extra och extra ordinarie till ordinarie anställning? De som uppger att man inte kan få kvalificerad arbetskraft utan att ordinariesätta tjänsterna vill väl ändå inte påstå, att de tjänstemän i statsförvaltningen som inte är ordinarie kommer att sköta sitt arbete bättre den dag de blir ordinarie. Det är ett svagt argument, såvitt jag begriper.

Nej, herr talman, det finns bara ett hållbart argument som motivering till ordinarie anställning i detta sammanhang och det är att man öppet erkänner, att omsättningsskatten avses att ingå som en permanent detalj i vårt skatteväsende och att man är beredd att vidhålla en sådan uppfattning i framtiden. Detta är, såvitt jag förstår, det enda försvaret för en ordinariesättning, men detta argument är i varje fall oss inom centerpartiet fjärran.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr **BJÖRKMÄN** (h):

Herr talman! Då vi här i kammaren för 14 dagar sedan behandlade statsutskottets utlåtande nr 158 i anledning av en motion om en översiktlig sammanställning i statsverkspropositionen över nya tjänster och därav föranledda ökade löne- och omkostnadsanslag, vilken jag och några kamrater väckt, hade jag tillfälle att uttrycka min förvåning över den nu diskuterade uppladdningen i taxeringssystemet med 211 nya tjänster, av vilka 135 skulle vara ordinarie. Jag skall därför inte nu upprepa vad jag då sade.

I anledning av statsutskottets nu föreliggande utlåtande vill jag emellertid

fästa uppmärksamheten på några andra omständigheter i detta ärende.

Propositionen angående omsättnings-skatt är daterad den 9 oktober 1959 och förelades riksdagen den 20 oktober. Kungörelse om de i anledning av propositionen ledigförklarade 135 ordinarie tjänsterna infördes i Post- och Inrikes Tidningar först den 9 november. Ansökningstiden utgick den 19 november. Ledigförklarandet skedde under förbehåll av riksdagens medgivande till tjänsternas inrättande. Beträffande tjänster i 21 och högre lönegrader — sammanlagt 48 — vilka tillsätts av Kungl. Maj:t, skulle länsstyrelserna respektive överståthållarämbetet upprätta förslag på dem som främst borde komma i fråga. Förslaget skulle kungöras senast måndagen den 23 november. Detta betydde att kungörelsen skulle vara Post- och Inrikes Tidningar till handa senast lördagen den 21 november kl. 12. Länsstyrelserna hade sålunda endast en dag på sig för att upprätta förslag till innehavare av tjänsterna.

Besvär över länsstyrelsens förslag skulle ingivas dit senast den 3 december. Den 7 december skulle styrelsen med eget utlåtande överlämna sitt förslag, inkomna besvär och övriga handlingar till inrikesdepartementet. I detta fall hade länsstyrelserna sålunda två dagar, fredag och lördag, till sitt förhållande för att avge yttrande över besvär.

Tiden för ingivande av ansökningshandlingar har sålunda varit mycket kort tillmätt. Det har förekommit, att sökande icke kunnat erhålla kompletterande tjänstgöringsbetyg inom den fastställda tiden och ansökan har därigenom inkommit först dagen efter det länsstyrelserna upprättat sitt förslag. Ännu mindre medger den korta tiden i fråga om besvär att länsstyrelsen skulle kunna delge sökande, som erhållit förord, varöver någon besvarar sig, besvärshandlingarna och inhämta hans yttrande över besvären.

Den forcering som har skett ger inte

Administrationn av den allmänna varuskatten, m. m.

garanti för att den mest meriterade och kvalificerade, som utskottsmajoriteten uttrycker sig, verkligen erhåller den aktuella tjänsten. Grundlagens regel om förtjänst och skicklighet som enda befordringsgrunder vid tillsättande av tjänster kan härigenom ha satts ur spel. Då det här gäller tjänster ända upp i lönegrad Ao 26, är detta snabba tillvägagångssätt knappast tillfredsställande. Jag har velat påtala detta och jag hoppas, att såväl inrikesministern, som har haft hand om detta ärende, som civilministern delar min uppfattning, att det inte får gå till på detta sätt, när man tillsätter tjänster.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Även vi som i statsutskottet svarar för majoritetens uppfattning har inte helt kunnat biträda Kungl. Maj:ts förslag. Vi har prutat ungefär hälften av de ordinarie tjänster, som det skulle ha blivit fråga om, ifall vi skulle godtagit Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Man har alltid i sammanhang där det passat sig — det kanske har skett även av dem som i dag inte tycker att det är lämpligt — dragit fram frågan om vilka former vi skall ge åt anställningen. Det är alldeles uppenbart att anställningsvillkoren spelar en roll både i största allmänhet och kanhända i synnerhet när det gäller högre tjänster och speciellt i dagens situation, då konkurrensen om duktigt folk är så pass stor.

Om man tillsätter alla dessa tjänster på förordnande, så lämnar inte vederbörande sina tidigare tjänster, varför man inom statsförvaltningen får en mängd tjänsteinnehavare på förordnande, vilka samtidigt disponerar ordinarie tjänster, som i sin tur sköts av extra arbetskraft. Det blir ju ett i längden ohållbart förhållande.

Det är också anledning att erinra om att den organisation som tillskapas för omsättningsskatten indirekt kom-

mer att betyda en förstärkning av kontrollen över inkomstskatten. Meningen är nämligen att kontrollen över omsättningsskatt och inkomstskatt skall ske parallellt. Skulle omsättningsskatten falla bort, kommer de nya befattningshavarna att mer än väl fylla sin plats för kontrollen över inkomstskatten. Trots vad den siste talaren framhöll, att en så kraftig utbyggnad av ordinarieättningen av tjänster inom den direkta skattekontrollen inte vore tilltalande så ligger det ändå så till, att om vi skall få till stånd en effektiv kontroll och söka hindra skattefusket, som alltjämt, trots att en förbättring har skett, är för stort, så får vi lov att från samhällets sida göra ytterligare insatser. Det är också ett av skälen till att man här bör biträda det förslag som föreligger från statsutskottets majoritet, till vilket förslag jag här nu yrkar bifall.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åkerström har ju anfört några av de kanske litet bräckliga skäl som finns att andraga till förman för utskottsmajoritetens ställningstagande. Men låt oss, herr Åkerström, nu diskutera var sak för sig. Låt oss diskutera frågan om arbetskraften för den tillfälliga arbetsuppgiften, omsättningsskattens skötande, för sig och frågan om de ordinarie uppgifterna inom landskontorens taxeringsavdelningar och taxeringsrevisionsavdelningar för sig.

Vi är alla överens om att vi för att skaffa arbetskraft för den tillfälliga uppgiften behöver ungefär de tjänster som här är redovisade. Frågan är, om tjänsterna skall göras ordinarie eller inte, när de skall sköta en tillfällig uppgift. På den punkten har vi olika meningar. Det skäl herr Åkerström angav, nämligen att man skulle ha svårt att få tag på folk, om man inte ordinarie satte tjänsterna med en gång, tror jag är alldeles ohållbart. Jag tror inte det är

Administrationn av den allmänna varuskatten, m. m.

brist på folk på detta område. Det är gott om jurister för närvarande.

Vad beträffar de ordinarie arbetsuppgifterna på landskontoren vill jag framhålla, att jag inte ett ögonblick förnekar, att landskontoren kan behöva stärka sin kader av ordinarie tjänstemän. Men om man skall besluta en sådan förstärkning, som innebär tillskapande av ett stort antal nya tjänster i relativt höga tjänsteställningar, skall ett sådant beslut vara förberett. Vi skall i vanlig ordning gå igenom hur det är med de olika landskontorens arbetsbelastning och de tjänstemän som finns där och överväga från fall till fall: behöver det landskontoret förstärkning eller inte? Så har vi alltid gått till väga förut. Varför skall vi nu plötsligt, därför att frågan är sammankopplad med omsättningsskatten, glömma bort vårt vanliga sätt att arbeta? Låt oss ta sakerna var för sig. Låt de tjänstemän, som vi behöver för denna tillfälliga anordning, få extra eller extra ordinarie anställning, och låt oss sedan överväga mycket noga i vilken utsträckning och takt den ordinarie organisationen kan behöva utbyggas.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att komplettera den hittillsvarande debatten med ett par synpunkter.

Först vill jag framhålla, att det mellan vederbörande statstjänstemannaorganisation och departementet förekommit vissa överläggningar om lönegradsättningen för dessa tjänster. Men däremot är det brukligt att det icke sker förhandlingar om anställningsformerna. Det är alltså inte något förhandlingsresultat, som ligger bakom regeringens förslag om att det skall vara ordinarie tjänster. Det gör ju, att riksdagen i denna fråga inte behöver känna sig bunden av någon uppgörelse, om den följer reservationerna, som anser att detta varuskattesystem på grund av sin — som vi i oppositionen hävdar — tillfälliga na-

tur icke bör omhänderhas av ordinarie befattningshavare.

Dessutom vill jag, herr talman, ställa mig mycket frågande till det intresse regeringen i detta fall har för ordinarie tjänsters tillskapande, när den saknar motsvarande intresse för ökad ordinariesättning på exempelvis socialförsäkringsområdet. Man kan ju bara peka på det förhållande, som vi väl kommer att ställas inför nästa år, då regeringen skall lägga fram ett förslag om personalorganisationen inom den myndighet, som skall ha hand om pensionsförsäkringen. Det är nog ingen hemlighet bland dem som är intresserade av den frågan, att man inom kanslihuset och hos vissa remissinstanser närmast talar om extra tjänster vid den erforderliga ökningen — i alla händelser inte om ordinariesättning — ehuru pensionsförsäkringen är en reform, som enligt mitt förmenande har kommit för att stanna och som man inte kan betrakta som något tillfälligt arrangemang.

Det är klart, att rent allmänt ur statstjänstemannsynpunkt är det glädjande att man vill tillskapa ordinarie tjänster. Man kan visserligen säga att det ur pensionssynpunkt inte har så stor betydelse om man vid inrättande av nya tjänster väljer den extra anställningsformen, eftersom inte ens extratjänster numera är utan pensionsrätt. Ur den synpunkten föreligger alltså ingen diskriminering om man inrättar extratjänster och naturligtvis inte heller om man i sådana fall tillskapar extra ordinarietjänster, eftersom också dessa ger pensionsrätt. Men den ordinarie anställningsformen gör det mycket svårare vid en omplacering av dessa befattningshavare. Det har sagts att denna omplacering vid en avveckling av varuskatten kan ordnas ganska lätt, därför att personalen kommer framför allt taxeringsväsendet till godo i den fortsatta utbyggnad, som man räknar med att detta skall genomgå. Man kan givetvis resonera på det sättet, men jag an-

Administrationn av den allmänna varuskatten, m. m.

ser i alla fall att man binder statsmakterna alltför mycket, om man just i detta fall tar ordinariesättningen som självklar och rimlig. Man bör jämföra litet med förhållandena i förvaltningen i övrigt innan man tar detta steg.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Omsättningsskatten är ju nu ett faktum som man har att hålla sig till, och den förhoppning man kan hysa är, att den skall bli så kortvarig som möjligt.

När vi för vår del inte stjälpde rege- ringsförslaget, så var ju anledningen den att det alternativ, som stod mot omsättningsskatten, var ännu värre för de små inkomsttagarna och för barnfamiljerna än regeringens alternativ. Jag vill inte gå så långt att jag säger att omsättningsskatten fick något drag av progressivitet genom lättnaderna med höjda barnbidrag och förändringar av den direkta skatten, men i varje fall motverkade väl detta att omsättningsskat- ten blev direkt regressiv.

Just detta skäl, att man här stod i valet mellan två onda ting, var avgörande för vårt ställningstagande. Därtill kommer naturligtvis också frågan vad det skulle ha blivit för regering.

Nu är emellertid omsättningsskat- ten ett faktum, och de farhågor, som ut- talades före beslutet, har redan visat sig bli bekräftade. Det är överallt en klar och tydlig tendens till betydande prishöjningar. Det försiggår åtskilligt, som tyder på att de stora inkomsttagarna i god tid garderat sig mot den nya omsättningsskattens verkningar. Jag för- står mycket väl att man inte kan mot- verka detta genom en utbyggnad av taxeringsorganisationen. Den kan ju inte verka förrän fr. o. m. årsskiftet, då vi troligen kommer att ha en prisnivå, som ligger inte så litet över den pris- nivå som rådde innan omsättningsskat- ten genomfördes. På detta skall sedan omsättningsskatten läggas.

När vi tar ställning i denna fråga, ut- går vi från att människor i allmänhet inte kan komma ifrån att betala skatten, eftersom den redan är beslutad.

Det är de gynnade som i viss mån kan klara sig, och vad det nu handlar om är väl att se till att dessa skatte- medel kommer dit de skall komma, nämligen in i statskassan, och inte ge- nom diverse manipulationer undandras denna. Därför tror vi för vår del inte att den organisation, som regeringen föreslagit, är för stor. 211 tjänster för bevakning av 200 000 olika skatteköllor kan inte innebära någon överdrivet stor organisation. Ur den synpunkten är vi eniga med regeringen i fråga om det fö- religgande förslaget. Såvitt jag har kun- nat se, gör man inte heller i reservatio- nen något försök att bestrida nödvän- digheten av en sådan organisation.

Vad är det då man diskuterar? Jo, det är bl. a. frågan om huruvida omsät- ningsskatten är en tillfällig företeelse eller icke. Jag hoppas för min del att den skall vara det och inte få något långt liv. Men alldeles oberoende därav försiggår det på detta område upprö- rande ting som utgör det starkaste mo- tiv för en verklig utbyggnad av taxe- ringsorganisationen. För en tid sedan läste jag i »Skattenytt» en artikel av en docent Mutén — namnet var väl en till- fällighet och har inte med saken att göra — som erinrade om den praxis som innebär att alla företagare och af- färsmän, som betalar ut mutor, också utan vidare begär avdrag för dessa vid taxeringarna och att sådana avdrag godtas. Denne docent pläderade öppet för denna praxis och fann att i dessa avdrag även borde ingå kostnaderna för att affärsmän eller likställda enga- gerar lättfotade flickor för att uppmunt- ra kunderna och få dem så köpvilliga som möjligt.

Denna verksamhet kan sägas ske på statskassans bekostnad, men den sker i verkligheten på bekostnad av alla dem som inte har dessa hundratals olika

Administrationn av den allmänna varuskatten, m. m.

möjligheter att föra upp representationskostnader och undandra staten inkomster. Därför är frågan om en utbyggnad av taxeringsorganisationen en brännande angelägenhet, alldeles oavsett det djupt beklagliga beslut om omsättningsskatten som har fattats. Vi för vår del betraktar inte en sådan utbyggnad såsom en tillfällig åtgärd, utan som någonting som är nödvändigt och som måste bli bestående på grund av de förhållanden som nu råder. Det talas om att ett par miljarder kronor eller kanske mer årligen undandras statskassan på grund av den trafik som pågår och som tydligen ökar för varje år, efter vad som framgått av olika experters ut-sago.

Det är emellertid en sak som stöter oss, nämligen att det på detta område skall tillämpas andra rekryteringsprinciper än när det gäller övrig statstjänst. Det kan inte göra något bra intryck bland de statsanställda att man på vissa områden förbigår den praxis och de metoder som har utformats och som t. o. m. är lagfästa. Men vi anser inte att det förhållandet, att det härvidlag är fråga om delvis nya principer, kan väga alltför tungt vid ståndpunktstagandet i själva kärnfrågan, nämligen att så snabbt som möjligt bygga ut taxeringsorganisationen. Finansministern erinrade för en tid sedan här i riksdagen om de stora svårigheter som möter när det gäller att effektivisera taxeringsorganisationen. Det tar lång tid innan vederbörande, som sysslar med taxeringsarbete, får tillräckliga erfarenheter och kvalifikationer, och man har därför varit tvungen att skynda mycket långsamt. Om det föreliggande förslaget kunde leda till ett något snabbare tempo när det gäller att klämma efter skattesmitarna, både i alla vanliga skattebetalares intresse och naturligtvis även i statskassans intresse, då finner vi det för vår del mycket önskvärt att förslaget genomföres.

Av detta resonemang framgår att vi

inte har kunnat bli övertygade av den borgerliga reservationen, där man talar om att kvalificerade män och kvinnor skulle komma att undandras det produktiva arbetet. Vi tycker att detta närmast verkar som en borgerlig olust mot att man verkligen skall se till att dessa pengar, som vanliga människor inte skulle kunna undgå att betala in, också kommer till rätt adressat. Därför kommer vi för vår del att i denna fråga rösta med utskottet.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon större debatt med herr Cassel, herr Hansson i Skegrie och fröken Elmén då det gäller frågan om huruvida omsättningsskatten har kommit för att stanna. Jag vill bara säga att om jag vore borgerlig ledamot av denna riksdag, skulle jag kanske uttrycka mig med litet större försiktighet i fråga om möjligheterna att avskaffa omsättningsskatten. Om vi nu eventuellt skulle få en borgerlig regering, är jag inte alls övertygad om att en av dess första åtgärder blir att föreslå ett avskaffande av omsättningsskatten. Jag tror också att det skulle vara oklokt att föreslå något sådant.

Det är emellertid ett par saker, som jag skulle vilja ha litet bättre reda på och som inte har framgått av de hittills gjorda inläggen. I reservationen säger man att man bestämt avstyrker att det härvidlag inrättas ordinarie tjänster. Menar reservanterna att tjänsterna skall vara extra ordinarie tjänster eller extra tjänster, s. k. Ag-tjänster, eller skall det vara fråga om båda delarna? Det är en ganska väsentlig skillnad om det nu skall bli Ag-tjänster eller Ae-tjänster. Blir det extra ordinarie tjänster är skillnaden inte så synnerligen stor gentemot ordinarie. Givetvis kan det sägas, att man enligt avlösningsreglementet kan avskeda en extra ordina-

Administrationn av den allmänna varuskatten, m. m.

rie tjänsteman, men det händer bara i teorien. Vi vet alla, som sitter i denna församling, att man i praktiken inte går till väga på det sättet. Jag skulle gärna vilja ha ett svar på frågan om vad man menar på denna punkt i reservationen.

Till dessa — som det tidigare sagts — högt kvalificerade tjänster, som nu skall tillsättas, finns det för övrigt sökande som redan har ordinarie anställningar. Om man skall kunna förvärva dessa är det därför av vikt att man kan erbjuda dem ordinarie tjänst. Mot detta kan visserligen anföras, att de kan bibehålla sin ordinarie tjänst och gå över på en annan, extra ordinarie, men då får man hela detta förfarande med vikariat i långa rader, och i varje fall tjänstemannaorganisationerna — jag vänder mig nu till fröken Elmén och herr Nihlfors — brukar inte vara särskilt tilltalade av ett sådant system.

Herr talman! Vad som egentligen uppkallade mig till svaromål var herr Nihlfors' jämförelse med de anordningar, som nu föreslås inom riksförsäkringsanstalten för övervakning av inbetalning av pensionsavgifter, yrkesskadeförsäkringsavgifter o. d. En sådan jämförelse kan man inte göra. Vi har ju ute vid länsstyrelserna en organisation som det gäller att förstärka med vissa tjänster, och vi har från en tidigare period med omsättningsskatt erfarenhet av hur denna skall handläggas. När det gäller den anordning inom riksförsäkringsanstalten, beträffande vilken herr Nihlfors säger att vissa myndigheter varit inne på tanken att det skulle inrättas Ag-tjänster, vill jag peka på att riksförsäkringsanstalten själv medger, att den egentligen inte vet något om hur denna övervakning kommer att gå till och hur organisationen skall utbyggas. Därför är den jämförelse, som herr Nihlfors gör i sammanhanget, inte hållbar.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten utan ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM**:

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mycket; jag skall bara göra ett litet konstaterande. Vissa statstjänstemän, som är ledamöter av denna kammar, har vid skilda tillfällen riktat kritik mot mig och mina företrädare för att vi inte löst förhandlingsrättsfrågor tillräckligt snabbt. Man har i denna diskussion velat göra gällande, att vi bara förhalat förhandlingsrättsfrågan. Bland de tjänster, som nu behandlas, finns det vissa som regelmässigt göres till ordinarie enligt överenskommelse med organisationerna, framför allt med den organisation för vars tidning hr Nihlfors är redaktör. Därför finner jag det ganska märkligt, att dessa tjänstemannarepresentanter, som ute på fältet gång på gång talar om mitt bristande intresse för förhandlingsrätten, i dag är beredda att rucka på överenskommelsen i en för tjänstemannaorganisationerna väsentlig punkt. Det var bara detta, herr talman, som jag ville framhålla.

Herr **NIHLFORS** (fp):

Herr talman! Statsrådet Lindholm åsyftade tydligen mig, när han gjorde gällande, att det rådde bristande överensstämmelse mellan vissa ledamöters inställning i denna fråga och deras vid olika tillfällen upprepade krav på att den utredning i frågan om förhandlingsrätten för statstjänstemän, som pågår sedan länge, någorlunda snart bör komma fram till resultat, som kan ge de statsanställda vidgad förhandlingsrätt. Anledningen skulle vara att det bland de tjänstemän, som det här är tal om, förekommer landskanslistor, vilka regelmässigt ansetts böra vara placerade som ordinarie i sin sluttjänst.

Jag vill i anslutning till detta, herr talman, endast göra samma påpekande, som jag gjorde redan i mitt första inlägg, då civilministern inte var inne i

Administrationn av den allmänna varuskatten, m. m.

kammaren. Det var icke någon förhandlingsuppställning om anställningsformer för denna nya personal. Riksdagen kunde alltså, om den inte ville bryta mot en utbildad praxis, gå ifrån regeringsförslaget i detta avseende men däremot inte lämpligen i fråga om lönegradsplaceringarna.

Innan debatten började övertygade jag mig om att — enligt utbildad praxis — ett eventuellt avsteg från riksdagens sida när det gäller landskanslisternas ordinariesättning icke skulle av de ansvariga inom berörda tjänstemannaorganisationer anses som ett avsteg från någon förhandlingsöverenskommelse.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Man frågar sig litet till mans vad riksdagen har för ställning numera om det skall gå till så att man vid förhandlingar skall fastställa vilka tjänster som skall finnas. Att man vid förhandlingar fastställer vilka lönegrader tjänstemännen skall placeras i, det kan jag förstå; det har vi alla accepterat. Skall vi nu inte få vara med och bestämma vilka tjänster som skall finnas i länsstyrelserna, då vet jag inte riktigt vad vi har för uppgift här i huset.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Herr Cassel har tydligen fullständigt missuppfattat denna frågeställning. Det har icke varit förhandling om vilka tjänster som skall finnas. På den punkten är riksdagen fullt suverän. Däremot har man haft förhandling om lönegradsplaceringar. Detta säger sig herr Cassel inte ha någonting emot. All right! Här ligger det emellertid så till, att sluttjänsten för kanslisterna, enligt de ritningar vi regelmässigt har, skall vara ordinarie tjänst — åtminstone inom länsstyrelseorganisationen.

När herr Nihlfors säger att han hos

organisationens ansvariga förväntat sig om att man kan göra avsteg i detta fall finner jag det högst märkligt. Samma ansvariga har hos mig ställt sig undrande inför hur det skall bli i framtiden om man skall ändra på väsentliga punkter i den praxis som tillämpats. Jag tror inte att herr Nihlfors hos organisationerna har det fasta underlag för sitt ståndpunktstagande i dag som han vill ge intryck av.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten a)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten a) i utskottets utlåtande nr 188, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavs 104 ja och 105 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Ersättning åt företagare för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt

Punkten b)

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Ersättning åt företagare för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 189, i anledning av väckta motioner om ersättning åt företagare för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* (I: 526) och den andra inom andra kammaren av herr *Hansson* i Önnarp *m. fl.* (II: 637), hade hemställts, att riksdagen, därest propositionen nr 162 skulle bifallas, måtte besluta att ersättning skulle utgå för uppbörds- och redovisningsarbete åt vissa grupper av företagare i enlighet med vad som anförts i motionerna samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till bestämmelser och medelsanvisning, som härav föranledes.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 526 och II: 637 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herr *Ivar Johansson*, fröken *Andersson*, herrar *Pålsson*, *Nestrup*, *Skoglund* i Dövertorp och *Malmborg*, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel*, *Hansson* i Önnarp, *Hjalmarson*, *Gustafsson* i Kårby och *Helén*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 526 och II: 637, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning av grunderna för ersättning av statsmedel till företagare för arbete, som åsamkades dem genom den allmänna varuskatten, samt om framläggande av förslag härom till 1960 års riksdag.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HANSSON** i Önnarp (cp):

Herr talman! I anslutning till propositionen nr 162 väcktes ett antal motioner med bl. a. krav på ersättning till dem som hade att svara för uppbörds- och redovisningsarbetet.

På grund av skäl, som är väl kända för kammarledamöterna, blev dessa motioner inte föremål för utskottsbehandling i vanlig ordning. Huruvida det avstyrkande omnämmandet av desamma i den socialdemokratiska reservationen till bevillningsutskottets betänkande nr 60 föregicks av realbehandling undandrar sig mitt bedömande. Hur det än förhåller sig med den saken, kvarstår dock att viss risk för ensidig prövning kan ha förelegat. Jag anser därför att utskottets motivering i nu föreliggande utlåtande, där utskottet hänvisar till vad bevillningsutskottet har sagt i sitt betänkande i berörda fråga, ej är till fyllest.

Det nu aktuella utlåtandet är hållet i en mycket kort och nära nog avmått ton. Det kan ifrågasättas om innehållet i detsamma är riktigt.

De nu föreliggande motionerna har behandlats separat beroende på att de har en annan uppläggning än de som tidigare väckts i ämnet och remitterats till bevillningsutskottet.

Reservanternas behandling av frågan i det nu aktuella utlåtandet är betydligt positivare. Reservanterna menar att frågan förtjänar uppmärksamhet som motiverar att den bringas till Kungl. Maj:ts prövning.

Jag ansluter mig till denna uppfattning av tre olika skäl; för det första därför att jag inte kan godta principen att man ålägger vissa medborgare en i lag påbjuden skyldighet att för statens räkning utföra ett grannliga arbete, under hot att de annars blir åtalade; för det andra därför att åläggandet tydligen

Ersättning åt företagare för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt

inte blir tillfälligt utan av allt att döma blir mera permanent; för det tredje därför att arbetet blir mest betungande för den stora grupp småföretagare, som inte har alltför stor vana vid kameralt arbete, och för sådana rörelseidkare, vilkas sortiment blir splittrat på beskattade och obeskattade varor. Därtill kommer att detta arbete i många fall kommer att utföras på tid som i andra sammanhang betraktas som obekvämt och tages till intäkt för en ersättning som är högre än den som annars skulle utgå.

Jag har, herr talman, med dessa i korthet framförda synpunkter bara velat redovisa varför jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **SETTERBERG** i Vilske-Kleva (h):

Herr talman! Jag skall inte förlänga den här diskussionen i onödan. Det är bara ett par synpunkter jag vill understryka ännu en gång.

Med anledning av vår tidigare motion om ersättning för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med den allmänna varuskatten, vilken motion av tekniska skäl tyvärr ej kunde behandlas, vill jag nu endast ytterligare understryka att en sådan ersättning bör utgå av statsmedel och ej, som har sagts i denna diskussion, betalas av konsumenterna eller uppbördsmännen.

Det borde väl anses rimligt att, som reservanterna har begärt, en skyndsamt utredning kommer till stånd, så att ersättningsfrågan blir löst på ett tillfredsställande sätt.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Staxäng* (h) och *Nordgren* (h).

Herr **GUSTAFSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Den här frågan har diskuterats så ingående vid behandling-

en av omsättningsskatten, att det inte finns anledning för mig att spilla många ord på den. Jag vill bara erinra om vad som då sades nämligen att ingen har ifrågasatt något annat än att företagarna får ta ut kostnaderna för att inleverera skattemedlen på samma sätt som de täcker sina övriga kostnader. Jag vidhåller att det är den riktigaste vägen. Jag vet inte, om motionärerna och reservanterna har tänkt sig att man skulle börja dela upp affärsmännens kostnader i olika poster och säga att en kostnad av det ena slaget skall täckas på ett sätt och en kostnad av det andra slaget täckas på ett annat sätt. Jag tror i varje fall inte att den vägen är framkomlig.

Litet parentetiskt skulle jag kunna ifrågasätta, om riksdagen över huvud taget kan behandla det här ärendet. Det har behandlats vid ett tidigare tillfälle under innevarande riksdagssession, och om jag inte är fel underrättad innehåller riksdagsordningen en bestämmelse om att samma ärende inte får behandlas mer än en gång vid varje riksdag. Men det är som sagt ett resonemang litet vid sidan om ärendet. Jag tycker inte att det finns ens några sakliga skäl att här göra en framställning om utredning av spörsmålet, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Önnarp begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 189, röstar

Ja;

Ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 105 ja och 107 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåandet fogade reservationen.

Herr förste vice talmannen tog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 11

Föredrogos vart för sig

bevillningsutskottets betänkande nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror, m. m.; och

bankoutskottets memorial nr 45, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och memorial hemställt.

§ 12

Ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

Föredrogos andra lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 4 september 1959 dagtecknad proposition, nr 161, vilken hänvisats till lagutskottet och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att dels, jämlikt § 87 regeringsformen, antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, och

2) lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring,

dels ock antaga vid propositionen fogade förslag till

3) förordning om ändring i militärsätningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261), och

4) lag angående ändring i lagen den 18 maj 1956 (nr 293) om ersättning åt smittbärare.

Om propositionens huvudsakliga innehåll anförde utskottet bland annat, att i propositionen föreslogos sådana ändringar i sjukförsäkringslagen att sjukpenningsförsäkringen skall vara vilande, medan en försäkrad undergår arbetsvård i form av arbetsprövning eller yrkesutbildning. Vidare föreslogs, att de bestämmelser i yrkesskadeförsäkringslagen och militärsätningsförordningen, som angår bedömandet av arbetsförmågans nedsättning under tiden för yrkesutbildning, skall utvidgas till att även avse arbetsprövning.

Sjukförsäkringslagens bestämmelser om reseersättning föreslogos ändrade i flera avseenden.

Lagen om ersättning åt smittbärare föreslogs ändrad så att tillfällig smittbärare berättigas erhålla ersättning för resekostnad, som uppkommit på grund av sådant ingripande som avses i lagen.

I samband med förevarande proposition hade utskottet behandlat sju inom riksdagen väckta motioner.

Ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

I de likalydande motionerna I: 521 av herr *Elmgren* och II: 628 av herr *Johansson* i Norrköping *m. fl.* hade yrkats, att de i propositionen föreslagna särbestämmelserna i fråga om karensbeloppet för sjukreseersättningar och valet av läkare vid sjukresor skulle gälla, utöver rikets tre största städer, även Norrköping.

I motionen I: 522 av herr *Mattsson m. fl.*, likalydande med motionen II: 626 av herr *Jansson* i Benestad, hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 161 måtte besluta, att ersättning för resa enligt sjukförsäkringslagen ej finge utbetalas, om ersättningsbeloppet understeg en krona.

I fråga om ersättning för kostnader i anledning av resa för sjukhusvård hade i motionen I: 516 av herr *Edström* yrkats, att Spenshults sjukhus i Halland, som icke är allmänt sjukhus i sjukförsäkringslagen, måtte i sjukreseersättningshänseende jämföras med sådant sjukhus.

I motionen II: 627 hade herr *Senander m. fl.* yrkat, att riksdagen, med bifall i övrigt till vad Kungl. Maj:t föreslagit i proposition nr 161 med förslag till lag angående ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, måtte avslå den föreslagna ändringen av 16 § sjukförsäkringslagen, vilket innebure att de nuvarande bestämmelserna beträffande sjukresor bibehölles.

I motionen II: 634 av fru *Lindberg m. fl.* hade yrkats, »att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 161 måtte besluta,

att enmilsregeln beträffande återresa från läkare till hemmet måtte införas i lag om ändring i lagen den 3 januari 1947 om allmän sjukförsäkring § 16 punkt c) i Kungl. Maj:ts förslag;

att § 7 andra stycket i kungörelse angående ersättning enligt 16 och 17 §§ lagen om allmän sjukförsäkring gives sådan ordalydelse att sjukförsäkrad er-

håller full ersättning för återresa från läkare med annat trafikmedel än reguljär förbindelse i de fall dagliga reguljära trafikförbindelser mellan läkarort och hemort eller arbetsplats icke finns; samt

att § 8 andra stycket i samma kungörelse utformas så, att större precisering av begreppet 'avsides belägen plats' och därmed jämförliga förhållanden åstadkommes».

Utskottet hemställde

A. att riksdagen — med förklaring att förevarande proposition, nr 161, icke kunnat oförändrad bifallas samt i anledning av motionen I: 516 — måtte för sin del antaga

1) det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring med den ändringen att 17 § erhöles av utskottet angiven lydelse,

2) det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring,

3) det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om ändring i militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261), och

4) det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 18 maj 1956 (nr 293) om ersättning åt smittbärare;

B. att följande motionsyrkanden, nämligen

1) det i motionerna I: 521 och II: 628 upptagna yrkandet samt

2) det i motionen II: 634 upptagna yrkandet i frågan om ersättning för följeslagares resa (sista yrkandet i motionen),

måtte anses besvarade genom vad utskottet anfört; samt

C. att följande motionsyrkanden, nämligen

1) det i motionerna I: 522 och II: 626 upptagna yrkandet,

Ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

2) det i motionen II: 627 upptagna yrkandet,

3) det i motionen II: 634 upptagna yrkandet om ersättning i vissa fall för användande av icke reguljära färdmedel (andra yrkandet i motionen) samt

4) det i motionen II: 634 upptagna yrkandet i frågan om ersättning för återresa från läkare (första yrkandet i motionen),

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. av herrar *Mannerskantz, Eric Carlsson, Gustavsson* i Alvesta och *Björkman*, vilka ansett att utskottet under C. 1) bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 522 och II: 626 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådana ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, att reseersättningsbelopp som understege en krona icke skulle utbetalas;

II. av fru *Svensson*, som ansett att utskottet under C. 3) bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionen II: 634 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad i denna reservation anförts i frågan om ersättning i vissa fall för användande av icke reguljära färdmedel (andra yrkandet i motionen);

III. av fru *Svensson*, som ansett att utskottet under C. 4) bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionen II: 634 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådana ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring, att den s. k. enmilsregeln bibehölles vid sidan av den i propositionen föreslagna regeln om ersättning för återresa från läkaren till bostaden till sådana försäkrade, som anträdde resan till läkaren från sin arbetsplats och som företog dagliga resor mellan bostaden och arbetsplatsen (första yrkandet i motionen).

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Fru *SVENSSON* (s):

Herr talman! Jag har vid utskottsbehandlingen av den här frågan på ett par punkter haft en från utskottsmajoriteten avvikande mening. Det gäller faktiskt i båda fallen reseersättningar, och jag har i reservationerna nr II och III sökt formulera den uppfattning jag har.

Vid utskottsbehandlingen hade vi också att behandla en motion, nr 634 i denna kammare. Motionärerna önskar att § 7 andra stycket i kungörelse angående ersättning enligt 16 och 17 §§ lagen om allmän sjukförsäkring skulle ges sådan ordalydelse att sjukförsäkrad erhåller full ersättning för återresa från läkare med annat trafikmedel än reguljär förbindelse i de fall där dagliga reguljära trafikförbindelser mellan läkarort och hemort inte finns.

Vi avser här alla de platser — och de är inte så få i detta land — där det inte finns reguljära förbindelser med läkarorten mer än två eller tre gånger i veckan. Det kan, som vi vet, dra ganska långt ut på tiden i läkarens väntrum, och när man äntligen är klar har tåget eller bussen redan gått.

Man har då enligt föreliggande förslag rätt till natraktamente å 15 kronor. Det kan vara både ett, två och kanske tre natraktamenten. Detta är naturligtvis gott och väl, men för den enskilda människan kan det av olika skäl vara en tvingande nödvändighet att komma hem så snart som möjligt. Visserligen kan man då enligt förslaget få tillgodoräkna sig dessa natraktamenten, men kostar resan mer, vilket den ofta gör — för 15 eller 30 kronor kommer man inte så värst långt om man åker taxi — får man betala detta själv.

Nu är jag medveten om att det finns många platser i detta land med väldiga avstånd och dåliga förbindelser, men människor bör väl inte straffas därför att de råkar bo i avlägset belägna trakter. Men jag förstår också, herr talman, att en utvidgning av ersättningsregeln så som vi har föreslagit i vår motion nog

Ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

skulle medföra sådana konsekvenser att vi för närvarande måste låta oss nöja med det förslag i detta hänseende som finns i propositionen. Detta har jag också framhållit i min reservation II. Jag skulle dock ha önskat att utskottet i sin skrivning haft en mera positiv inställning till detta spörsmål, som vi säkerligen inte kan undgå att återkomma till i framtiden. Därför, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation nr II till andra lagutskottets utlåtande nr 45.

Reservationen nr III vid samma utlåtande gäller sådan återresa från läkare som avses i 16 § lagen om allmän sjukförsäkring.

Den gällande huvudregeln är där att ersättning utges högst för resa till den plats, varifrån resan till läkaren anträdde, men med det undantaget att om nämnda plats och den försäkrades bostad inte sammanfaller, ersättning beviljas till bostaden.

Här finns dock enmilsregeln som säger att kostnaden för resa till bostad ersättes allenast i den mån färdsträc-kan dit ej med mer än en mil överstiger färdsträckan vid resan till läkaren.

Denna enmilsregel är nu helt borttagen ur lagtexten. Man har utan tvivel åstadkommit en väsentlig förbättring för de människor som råkar ut för sjukdom eller olyckshändelse då de befinner sig på sin arbetsplats, ty i sådant fall skall återresan till bostaden helt ersättas av sjukkassan — under förutsättning att den försäkrade företager dagliga resor mellan bostaden och arbetsplatsen. Detta är en betydande förbättring för den utan tvekan största gruppen, som det här kan bli fråga om.

Samtidigt har man emellertid genom att helt utesluta enmilsregeln åstadkommit en försämring för alla de människor som råkar ut för sjukdom eller olycka av sådan art att de inte behöver intas på sjukhus, om detta händer då de befinner sig någon annanstans än på sin arbetsplats.

Detta måste ovillkorligen komma att

beröra ganska många människor ty — som motionärerna framhåller — folk reser i ganska stor utsträckning in till tätorterna för att uträtta alla möjliga ärenden. En plötslig sjukdom kan inträffa — för att inte tala om olycksriskerna i trafiken, där människorna ständigt svävar i fara.

Vi avser givetvis inte de fall där vederbörande kan använda sig av sin re-
turbiljett för resan hem, utan det gäller helt naturligt de fall, då detta av en eller annan anledning inte är möjligt. Vi har därvidlag närmast tänkt på det tillstånd ifrågavarande patient kan befina sig i. Här kan man givetvis invända att i så fall även enmilsregeln är otillräcklig, och visst kan det vara riktigt. Men vad motionärerna vill är att man åtminstone inte skall åstadkomma en försämring för de fall jag här har talat om. Det är obestriddligt att det blir en försämring om enmilsregeln kommer bort ur lagtexten. Vi har ansett att enmilsregeln bör vara kvar och tillämpas tillsammans med den ytterligare förbättring som det nya förslaget innebär för dem som råkar ut för sjukdom eller skada då de befinner sig på sin arbetsplats.

Jag anser således, herr talman, att utskottets utlåtande i berörda del borde ha haft den formulering som framgår av reservation nr III, och jag ber därför att få yrka bifall till denna reservation.

Fru LINDBERG (s):

Herr talman! Reseersättningsbestämmelserna i sjukförsäkringslagen har för närvarande en utformning som är en källa till mycken irritation både för de sjukvårdsförsäkrade medlemmarna och för dem som skall omsätta bestämmelserna i praktiken. Det var därför med stora förväntningar som man inom sjuk-kassorna emotsåg sjukreseutredningens betänkande med förslag till ändringar.

Den proposition som blev en följd av

Ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

denna utredning innehåller enligt min uppfattning också avsevärda förbättringar på det område det här är fråga om. Visserligen finns det fog för den kritik som belyser, att det höjda karensbeloppet från i vissa fall 1 krona till 4 kronor är en försämring ekonomiskt för de försäkrade, men samtidigt är jag angelägen framhålla att fördelarna med ett enhetligt karensbelopp är att medlemmarna i fortsättningen, om förslaget antages, har lättare att förstå och sätta sig in i efter vilka grunder ersättning kan utgå. Administrativt betyder det också stora lättnader för sjukförsäkrade. Att vi nu måste laborera med olika karensbelopp och olika ersättningsgrunder ter sig naturligtvis för medlemmen mycket svårbegripligt.

I såväl sjukreseutredningens som i departementschefens yttrande om resekostnaderna understrykes vikten av att man framför allt förbättrar möjligheterna att få ersättning för resor för dem som har lång väg till läkaren. Bland annat har man vid granskning av bestämmelsen om den av fru Svensson tidigare berörda enmilsregeln funnit, att denna inte ger fullgod ersättning för resa från läkaren till den skadades eller sjukets bostad i de fall då skadan eller sjukdomen uppkommit på arbetsplatsen. Här talas också om den irritation som uppstått på grund av att denna regel gäller även när det är fråga om yrkesskador, och jag kan bekräfta att en sådan irritation finnes.

I det nya förslaget har enmilsregeln slopats och i stället föreslås, att i sådana fall där resor dagligen till och från arbetsplatsen förekommer skall hela resan till bostaden ersättas efter avdrag av karensbeloppet. Det förefaller mig som om man förbisett att den s. k. enmilsregeln varit till hjälp för en större krets än dem som har dagliga resor till och från arbetsplatsen.

I vår motion nr 634 till denna kammar har vi uttalat önskemål om att enmilsregeln skulle kunna finnas kvar vid

sidan av eller tillsammans med de nu föreslagna bestämmelserna för den kategori jag nu har talat om. Jag tillåter mig att läsa upp en del av den nuvarande lydelsen i lagtexten i denna paragraf och den föreslagna och vill komma med ett förslag, hur jag anser att man skulle kunna kombinera dessa båda regler. Under punkt d) står i den nuvarande lydelsen: »att ersättning för återresa må utgivas högst för resa till den plats, varifrån resan till läkaren företogs, eller till den sjukets bostad, dock att ersättning för återresa till bostaden ej må beräknas för den del av färdsträckan, varmed denna med mer än en mil överstiger färdsträckan vid resan till läkaren;». I den föreslagna lydelsen heter det: »Om resan till läkaren anträfts från den försäkrades arbetsplats och den försäkrade företager dagliga resor mellan bostaden och arbetsplatsen, må dock ersättning i anledning av återresa utgivas för resa till den försäkrades bostad.»

Jag föreställer mig att om man kombinerar den gamla bestämmelsen med den nya, täcker man hela begreppet för denna kategori. Visserligen kan ersättning redan nu endast utgå i begränsad omfattning, men om enmilsregeln helt slopas som förslaget nu förutsätter, kommer denna grupp av medlemmar i ett betydligt sämre läge när det gäller ersättning för resor än nu.

Andra lagutskottet har tyvärr inte delat motionärernas uppfattning. Utskottet åberopar som skäl för sin negativa inställning, att det skulle bli komplicerat, om motionen bifölls, att tillämpa övernattningskostnadsbestämmelserna. Jag tror för min del att utskottet överdriver farhågorna. Sjukförsäkrade får för närvarande reda ut saker som är betydligt mer svårhanterade än vad tillämpningen av övernattningskostnadsbestämmelserna kommer att bli.

I fråga om det nya förslaget om ersättning för övernattningskostnader har i samma motion yrkats, att sjukförsäkrade

Ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

skulle få betala full ersättning för återresa från läkare med annat trafikmedel än reguljär förbindelse i de fall, då dagliga reguljära förbindelser mellan läkarort och hemort inte finns, men utskottet har inte heller i detta fall ansett sig kunna biträda motionärernas förslag. Enligt utskottets mening skulle förslaget få nämnvärd betydelse endast då det är fråga om verkligt långa avstånd. Utskottet har på grund av de ökade kostnaderna inte ansett sig kunna tillstyrka vårt förslag. Det är beklagligt, då jag för min del tror, att ett bifall skulle ha betytt en hel del för just dem som har de längsta och besvärligaste resvägarna.

Det är slutligen min förhoppning att riksförsäkringsanstalten verkligen skall lyckas ge en klar tolkning av begreppet »avsides belägen arbetsplats eller därmed jämförliga förhållanden». Jag är medveten om att det inte går att i lagtexten uttömmande ange alla de fall som kan komma i fråga då det gäller uttolkningen av detta uttryck. Samtidigt är jag övertygad om att hela denna fråga kommer att förorsaka ganska mycket bekymmer och åtskilliga missförstånd. Jag skall endast ta ett exempel. Skall t. ex en husmor eller en egen företagare, som skadar sig i sitt arbete hemma eller på sin gård och som bor mycket avlägset i förhållande till läkaren, kunna räkna med att en följeslagare skall kunna få ersättning, om husmodern eller den egne företagaren måste anlita exempelvis en granne för detta uppdrag? Jag skulle kunna anföra en hel del exempel, men jag vill inte trötta kammaren. Jag begär inte heller att omgående få svar på frågan. Men jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på att det inte är alldeles givet vad som kan inrymmas i ett så svävande begrepp som »avsides belägen arbetsplats eller därmed jämförliga förhållanden». Jag föreställer mig att sjukkassemedlemmarna ofta kommer att missuppfatta detta och tolka det alldeles för vidlyftigt.

Till sist, herr talman, vill jag yrka bi-

fall till de vid utskottsutlåtandet av fru Svensson avlämnade reservationerna nr II och III. Jag tror att framtiden kommer att ge anledning att återkomma till vad lagutskottet nu inte ansett sig kunna bifalla.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Det råder väl ingen tvekan om att det föreliggande förslaget om regler för sjukersättning innebär väsentliga förenklingar i förhållande till nu gällande bestämmelser. Detta är givetvis att hälsa med tillfredsställelse.

Men frågan är om det inte finns ytterligare någon punkt, där förenklingar kunde åstadkommas. I motion II: 626, väckt i anledning av proposition nr 161, har föreslagits en ändring i departementschefens förslag i fråga om utbetalning av reseersättningar. Motionärernas förslag går ut på att reseersättningsbelopp — utöver karensbeloppet — som understiger en krona icke skall utbetalas. Ett bifall till detta förslag — som reservanterna i reservation nr 1 yrkar bifall till — skulle säkerligen innebära en förenkling av sjukkasornas administration. Andra lagutskottet har emellertid inte velat bifalla detta förslag, utan utskottet skriver på sidan 45 i föreliggande utlåtande, »att det ytterst sällan torde förekomma, att en försäkrad har anledning att göra sig ärende till sjukkassan för att utfå enbart reseersättning. Utbetalning av reseersättning torde således i de allra flesta fall ske i samband med utbetalande av annan ersättning enligt sjukförsäkringslagen. Vid sådant förhållande kan någon nämnvärd minskning av sjukkasornas arbete med utbetalningen av reseersättningar icke uppnås genom den i motionerna föreslagna regeln».

Jag är medveten om att det är ytterst sällan som en sjukkassem medlem besöker sjukkassan endast för att kvittera ut reseersättning. Men det är ändå så, att när reseersättningarna skall utbetalas och

Ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

detta sker i samband med utbetalningen av annan ersättning, så får sjukkassan — även om det inte är mer än 50 öre som skall utbetalas i reseersättning — ett visst arbete. Beloppet skall bokföras, verifikationerna skall samlas o. s. v. Detta betyder ett extra arbete.

Man kan då fråga sig vad denna expedition kostar. Vi vet att en bankexpedition kostar omkring 50—60 öre. Är expeditionen av ett ärende billigare för sjukkassan? Jag tror knappast det. I vissa fall blir sjukkassans administrationskostnad då större än det belopp som skall utbetalas till sjukkassemedlemmen. Är det någon mening med att bibehålla en regel, som medför sådana följder? Det bör väl råda rimliga proportioner mellan det utbetalade beloppet och administrationskostnaden för sjukkassan. Innebörden av reservanternas förslag på denna punkt syftar just till att åstadkomma en sådan avvägning.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen nr I av herr Mannerskantz m. fl.

Häri instämde herr *Björkman* (h).

Herr **JOHANSSON** i Norrköping (s):

Herr talman! I anledning av föreliggande proposition angående ändring i lagen om allmän sjukförsäkring har jag tillsammans med ett par kammarledamöter väckt en motion, som gäller särbestämmelserna i fråga om karensbelopp och valet av läkare. Utskottet har inte ansett sig kunna tillstyrka motionen, enär tillämpningen av särbestämmelserna skall ligga i Kungl. Maj:ts hand.

Jag kan dela denna utskottets uppfattning men vill också understryka vad utskottet skrivit på sidan 46 i utlåtandet, nämligen följande: »Emellertid vill utskottet framhålla, att särbestämmelserna synes innebära fördelar såväl för de försäkrade som för de berörda sjuk-kassorna, vilka erhåller lättnader i sin administration. Enligt utskottets upp-

fattning bör därför särbestämmelserna göras tillämpliga inom de områden där de icke kan väntas medföra nämnvärda merutgifter för sjukförsäkringen. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t kommer att förordna om tillämpning av särbestämmelserna, där förhållandena så motiverar.»

De synpunkter utskottet här redovisar stämmer med förhållandena inom det centralsjukkassemråde som jag velat skall falla under dessa särbestämmelser.

Med en förhoppning om att Kungl. Maj:t senare följer utskottets motivering på denna punkt förklarar jag mig nöjd.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Fru **LINDBERG** (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta säger, att det bleve obetydliga belopp som skulle utbetalas för resekostnader som understiger 5 kronor, men jag är övertygad om att ett bifall till reservation I skulle skapa stor irritation bland sjukkassemedlemmar, ty de medlemmar som har resekostnader under fem kronor skulle anse att de hade ett större karensbelopp än andra.

Jag tror inte heller att man skall överdriva talet om administrationsarbetet, ty det är en ganska enkel åtgärd att vid granskningen av kvittona utge ersättning till dem som har kostnader mellan fyra och fem kronor. Man skall akta sig för att irritera människorna i onödan, vilket man gör om man inför en bestämmelse enligt vilken en viss grupp sjukkassemedlemmar får större karensbelopp; de som har resekostnader på 4: 90 kronor får inte någon ersättning, medan andra får ersättning för resekostnader över fyra kronor.

Man bör inte gå alltför långt i iveren att spara. Herr Gustavsson säger på grundval av en schablonmässig beräkning, att denna granskning och utbetalning kommer att kosta 60 öre per ärende. Det tror jag inte är riktigt.

Ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

Jag hoppas sålunda, att riksdagen inte följer reservanterna, ty det skapar ytterligare irritation. Nu har vi här en chans att få ett enhetligt karensbelopp på fyra kronor. Vi på sjukkassorna är medvetna om att även det kommer att medföra en del obehag, ty det blir en avgjord försämring för en del medlemmar. Men det kan vi förklara med att det blir samma karensbelopp för samtliga medlemmar. Jag tycker inte att vi skall plocka sönder denna enhetlighet med att säga att resekostnader understigande fem kronor icke skall ersättas.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna del.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Lindberg anser att det skulle vålla irritation om det inte blev riktigt klart, huruvida karensbeloppet är 4 kronor, 4:50 kronor eller 4:90 kronor. Jag tror inte att det skulle bli fallet.

Jag tror att många av sjukkassans ledande män och av dem som arbetar inom sjukkassorna har den uppfattningen, att ett bifall till förslaget i reservation I skulle medföra en väsentlig förenkling.

Andra lagutskottet säger på sid. 45 i sitt utlåtande: »Ej heller kan man tänka sig att regeln skulle kunna medföra någon nämnvärd minskning i sjukkassornas arbete med uträkning av reseersättningsbelopp, då ju i alla fall en beräkning måste ske för att fastställa, huruvida ersättning skall utgå eller ej.» Jag tyckte att även fru Lindberg var inne på den tankegången. Men om en sjukkasemedlem kommer till sjukkassan med en reseräkning på 4:50 kronor, så behöver ju enligt vårt förslag vederbörande tjänsteman inte ta fram papper och penna för att räkna ut någon ersättning, ty det framgår ju klart att någon reseersättning inte skall utgå.

Jag tror att det skulle bli en viss irritation, om man skulle gå till sjukkassan och ta ut 50 öre i ersättning, då man har en känsla av att det måste kosta minst lika mycket eller mer att betala ut detta belopp.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Den proposition vi nu behandlar innehåller i vissa avseenden förbättringar. Jag syftar närmast på villkoren för de sjuka som arbetsprövas eller yrkesutbildas. Detta kan ju noteras med tillfredsställelse. Men å andra sidan innebär förslaget, som också socialministern förklarar i propositionen, ganska allvarliga försämringar. Jag syftar då på den förändrade karensen för reseersättningar till de sjuka.

Tidigare har det varit ett karensbelopp för första besöket på 4 kronor, som alltså den sjuke själv haft att erlagga — redan det är i och för sig enligt min mening en orättvisa — men vid återbesök har karensbeloppet endast utgjort 1 krona. Den allvarligaste försämringen ligger i att man föreslår ett fastställande av ett konstant karensbelopp på 4 kronor och för de tre stora städerna Stockholm, Göteborg och Malmö 5 kronor, vilket senare betyder att det praktiskt taget inte kommer att utgå några som helst ersättningar i fortsättningen till dem som tvingas besöka läkare eller sjukhus och som måste anlita bil eller annat färdmedel.

Det är ett faktum att sjukförsäkringsreformen har betraktats som ett stort framsteg i den sociala uppbyggnaden här i landet, men jag tror att även denna sociala reform, och denna kanske mer än någon annan, håller på att urholkas och få ett mindre värde än tidigare. Därmed räknar jag inte bara med penningvärdeförsämringen. Vi kan tänka på omsättningsskatten som nu kommer. Den sänker ju penningvärdet, vilket betyder att de penningbidrag som i fortsättningen utgår och som ju är fastställda till sina belopp kommer att

Ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

få mindre köpkraft än tidigare. Denna utveckling har ju pågått sedan relativt lång tid och därmed har värdet av sjukförsäkringen minskats. Till detta kommer att de kommunala myndigheterna här i landet begagnar varje tillfälle att försämra sjukförmånerna, varvid de kastar skulden på statsmakterna. Jag vill erinra om att man numera har infört exempelvis i Göteborg, och jag tror att det är likadant även i Stockholm och på andra platser, en avgift på inte mindre än 6 kronor för besök vid polikliniker. Det inträffar ofta att en person som besöker två polikliniker vid en sjukvårdsinrättning får betala 6 kronor på båda ställena även om han bara går rätt över gården från en poliklinik till en annan. Allt detta tillsammans gör att sjukförsäkringsreformens värde har minskat.

Nu framlägger regeringen i propositionen ett förslag som innebär en mycket allvarlig försämring för ett stort antal sjuka. Det har ju tidigare sagts vad det gäller. Man måste se upp med dessa försämringar, särskilt om man söker anlägga kommersiella betraktelsesätt på frågan. Jag kan inte värja mig för misstanken att man har gjort det när man säger att kostnaderna för de förbättringar som regeringen nu föreslår skall bestridas genom att man försämrar karensen när det gäller resorna till och från sjukhus eller till och från läkare. Det är allt annat än trevligt att konstatera detta. Man borde i alla fall tänka sig för mer än en gång innan man går på den linje som föreslås här.

Samtidigt skulle jag vilja vända mig bestämt mot dem som talar för ett fullständigt slopande av ersättningarna för resor av detta slag. För många som har långa resor betyder det ju en allvarlig belastning. Därför kan jag under inga förhållanden gå med på de skäl som anförs och som man förklarar vara av administrativ art. Om man vill ha en administrativ förenkling, har man att slopa hela karensen och betala de sjuka

full ersättning för resor till och från läkare och till och från sjukhus.

Herr talman! Vi har i motion II: 627 yrkat avslag på § 16, som gäller resorna. Jag ber att få yrka bifall till denna motion.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Detta utskottsutlåtande innehåller ju två frågor. Den första gäller rehabiliteringen. Det är en mycket betydelsefull fråga. De föreslagna insatserna till rehabiliteringens fromma har omfattats av en glädjande enhällighet i utskottet. Inga reservationer har här fogats till utlåtandet. Det hade funnits anledning att säga mycket om detta verkligt stora och värdefulla avsnitt i propositionen och utskottsutlåtandet. Men jag skall inte tillåta mig några kommentarer, eftersom det inte finns någon reservation.

Det är ett annat avsnitt som föranlett diskussion och reservationer, nämligen frågan om ersättning för sjukresor. Jag skall, herr talman, inskränka mig till att erinra om utskottets uppfattning om de reservationer som fogats till utlåtandet och de däri framförda yrkandena.

Ersättningar för resekostnader vid sjukdom infördes som en nyhet i och med den obligatoriska sjukförsäkringen. Det är alldeles uppenbart att bestämmelserna utformats med mycket stor försiktighet. Det är ingenting att säga om det. Det är naturligt att dessa bestämmelser har utsatts för mycken kritik speciellt på de platser där man har långa avstånd till läkare och sjukhus. Jag vill slå fast att den föreslagna reformen är till stort gagn för de stora avståndens folk. Det råder ingen tvekan på den punkten. De olägenheter som med rätta påtalats kommer att försvinna med denna reform. Det finns ju platser där man absolut inte har kunnat ta sig hem samma dag som man varit hos läkare. Det har inte funnits möj-

Ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

ligheter att genom sjukförsäkringen gottgöra de sjuka för de kostnader som varit förknippade därmed. Nu genomförs den förbättringen att övernattningskostnaderna får inräknas i resekostnaderna. Det kan, som redan framhållits, röra sig om ett par nätters övernattningskostnader.

Vidare har konstruktionen av ersättningen kommit att utformas efter samma syfte, nämligen med tanke på de stora avståndens folk. Där har väl ändå herr Senander blivit offer för ett litet missförstånd, då han gör gällande att de föreslagna förändringarna skulle innebära så stora försämringar. Han påstod att departementschefen hade talat om allvarliga försämringar genom denna reform. Jag har inte funnit något sådant citat. Däremot säger statsrådet att det för vissa människor kan medföra försämringar. Men i de allra flesta fall innebär ju detta en mycket stor förbättring. Om herr Senander får sin vilja igenom får man utöver karensbeloppet betala $\frac{3}{4}$ av kostnaderna, vilka man helt befrias från genom den här föreslagna anordningen. Man betalar alltså karensbeloppet och får sedan hela kostnaden täckt av sjukkassan. Det får man inte genom det Senanderska förslaget. Det är alldeles uppenbart att för dem som har mycket långt till läkare blir kostnaderna nu mycket höga. Det är med tanke på dem denna förändring kommit till. Det är en vinst för dem.

Till utskottsutlåtandet har fogats tre reservationer. Jag vill säga ett par ord om dem. Jag börjar med reservation 3. Det är inte någon värdegradering utan en lämplighetsfråga. Där sägs om reseersättningen, som fru Lindberg påpekade, att det är krångliga bestämmelser, som inte många begriper. Utskottet gör det väl inte heller.

Emellertid förefaller det som om den pedagogiska verksamhet utskottet bedrev i viss mån gav resultat, i det att en av motionärerna till hälften har gått ifrån sitt yrkande tack vare de pedago-

giska ansträngningarna från ledamöter av utskottet.

De nya reglerna om ersättning vid återresa innebär en förbättring så till vida att den som skadar sig eller blir sjuk på sin arbetsplats och nödgas söka upp en läkare får ersättning för resan hem till sin bostad. Den som däremot insjuknar på en plats, som inte är hans arbetsplats, får bara resan betald tillbaka till den plats, där sjukdomen inträffade. Det är en försäkring för den sistnämnda gruppen — det finns ingen möjlighet att förneka den saken. Frågan är bara om det finns starka skäl att bibehålla den nuvarande bestämmelsen.

Om en person åker in till staden med tur och retur-biljett samt insjuknar eller råkar ut för olycksfall och nödgas gå till läkare men sedan kan utnyttja biljetten för returresan, har jag svårt att förstå att det skulle finnas några sociala skäl att ge vederbörande betalt för en mils resa. Fru Svensson har sagt att man inte tänker på sådana personer utan bara på dem som inte kan utnyttja det kommunikationsmedel, till vilket vederbörande hade returbiljett. Då krånglar man ju till det hela och kan inte åstadkomma det som ändå är önskvärt, nämligen att få enkla och lättfattliga bestämmelser.

Jag tror att det här rör sig om mycket sällsynta fall, ty om vederbörande nödgas lägga in sig på sjukhus, är problemet inte för handen. Då får man nämligen kostnaden för hemresan bestridd. Och den som råkar ut för olycksfall i trafiken brukar väl få ligga kvar på sjukhus!

Herr talman! Utskottet har inte kunnat tillstyrka motionen av skäl som kanske bättre framgår av utskottsutlåtandet än av vad jag här givit uttryck åt.

Beträffande den fråga som aktualiserats i reservation nr II menar utskottet, att det är mycket värdefullt att ersättning lämnas för övernattningskostna-

Ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

der, kanske framför allt i de fall som åsyftas i reservationen. Man måste nämligen jämföra med nu rådande förhållanden. För närvarande får de människor som bor i ifrågavarande trakter bara ersättning för sin resa, även om de nödgas göra ett par övernattningar. Med de nya bestämmelserna utgår ersättning för övernattningskostnaderna, och denna får ju användas även för att bestrida kostnaderna för användandet av annat kommunikationsmedel.

Utskottet har inte ansett att det är möjligt att släppa alla spärrar, och reservanten fru Svensson har också funnit att en närmare undersökning behövs.

Om reservation I skulle jag egentligen inte behöva säga något, eftersom fru Lindberg värtaligt har avrättat den. Jag vill emellertid fästa herr Gustavssons i Alvesta uppmärksamhet på att han slutade att läsa litet för tidigt i utlåtandet. Det finns en mening efter den som han läste upp och där utskottet — på sidan 45 — säger: »Ej heller kan man tänka sig att regeln skulle kunna medföra någon nämnvärd minskning i sjukkassornas arbete med uträkning av reseersättningsbelopp, då ju i alla fall en beräkning måste ske för att fastställa, huruvida ersättning skall utgå eller ej.» Jag tror det är nödvändigt för balansens skull att läsa även detta stycke.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag är alldeles på det klara med att det här gäller en partiell reform. Den är betydelsefull, men därmed är inte sagt att allting är gott och väl. Socialministern har ju för övrigt utlovat en översyn av hela sjukförsäkringslagen och det finns anledning att i det sammanhanget även undersöka vissa bestämmelser i fråga om reseersättningarna, som vi inte kunnat definitivt besluta om vid detta tillfälle.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Till herr Bengtsson i Varberg vill jag säga att det avsnitt ur

andra lagutskottets utlåtande som han läste upp har jag också citerat i min replik till fru Lindberg. Jag sade i det sammanhanget att det inte behövs någon större utredning för att konstatera, huruvida ersättning skall utgå om exempelvis resekostnaden utgör sammanlagt 4 kronor och 50 öre.

Herr Senander säger att ett bifall till reservationen skulle medföra en särskilt hård belastning för dem som måste göra långa resor. Nej, så är inte fallet, utan vår motion och reservationen innebär att om resekostnaden inte uppgår till 5 kronor, och det således blir mindre än en krona som skall utbetalas, så skall ingen utbetalning göras. Men om resekostnaden uppgår till exempelvis 7 kronor skall karensbeloppet vara 4 kronor.

Fru SVENSSON (s):

Herr talman! Herr Bengtsson i Varberg talar om den pedagogiska verksamhet som bedrivits i utskottet och jag vill inte förneka att den förekommit. Jag vill inte heller förneka att jag påverkas av kloka ord, när sådana yttras. Jag har emellertid inte kunnat genom denna pedagogiska verksamhet påverkas till att förstå, att det skulle vara en förbättring om man tar bort emnilsregeln ur lagtexten. Detta måste i all rimlighets namn innebära en försämring för dem som råkar ut för sjukdom eller skada på annat ställe än arbetsplatsen. Var de än befinner sig utanför arbetsplatsen måste detta innebära en försämring. Hur kloka ord man än har att komma med kan jag inte begripa att det skulle förhålla sig på annat sätt.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten A 1) Lagen angående ändring i lagen om allmän sjukförsäkring

§ 16

Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till ut-

Ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

skottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 627 av herr Senander m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Övriga delar

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna A 2)—A 4) och B

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten C 1)

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen I; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i punkten C 1) i utskottets utlåtande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen I av herr Mannerskantz m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 141 ja och 67 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten C 2)

Utskottets hemställan förklarades besvarad genom kammarens under punkten A 1) fattade beslut.

Punkten C 3)

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen II av fru Svensson; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten C 4)

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen III; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Svensson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i punkten C 4) i utskottets utlåtande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen III av fru Svensson.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fru Svensson yrkade likväl rösträkning, vadan votering me-

Ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.

delst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 160 ja och 33 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** yttrade:

Efter samråd mellan kamrarnas talmän får jag meddela att, såvitt nu kan bedömas, kamrarnas sista arbetsplena under innevarande höstsession kommer att hållas onsdagen den 16 innevarande månad kl. 10.00, varvid även kommer att företagas gemensam omröstning med anledning av kamrarnas i dag fattade skiljaktiga beslut. Plena tisdagen den 15 december avses skola börja kl. 14.00 och bli arbetsplena.

För den händelse kamrarna skulle stanna i olika beslut i något av de ärenden, som företages till avgörande den 15 eller 16 december, kan det bli nödvändigt att hålla plena även på torsdagen eller fredagen i nästa vecka.

§ 14

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 340, i anledning av väckt motion om inrättande av professurer inom rättssociologiens område;

nr 341, i anledning av väckta motio-

ner angående en administrativ samordning beträffande anslagsgivningen till det frivilliga ungdomsarbetet m. m.;

nr 342, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik; och

nr 343, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1959/60 till särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor; samt

från bevillningsutskottet:

nr 348, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror, m. m.

Vidare anmäldes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 347, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m., dels ock i ämnet väckt motion.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i dess utlåtande nr 45 bifölles även av första kammaren.

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 13.51.

In fidem
Sune K. Johansson